

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Viešosios teisės katedra**

Edgaro Sasnausko,
Teisė MAN ® studijų modelio,
V kurso, finansų ir mokesčių teisės
studijų šakos studento

Magistro darbas

**Lietuvos gyventojų apmokestinimo GPM sistema ir jos palyginimas Europos
Sąjungoje (Lietuvių k.)
The Lithuanian Personal Income Tax System and its Comparison in the
European Union (Anglų k.)**

Darbo vadovas: Doc. dr. Martynas Endrijaitis

Recenzentas: Prof. dr. Gediminas Užubalis

Vilnius

2026

TURINYS

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI	3
IŽANGA.....	4
1. GYVENTOJŲ PAJAMŲ MOKESČIO SISTEMA LIETUVOJE	6
1.1. GPM samprata.....	6
1.2. Apmokestinimo metodai.....	7
1.2. GPM mokėtojai	8
1.3. GPM objektas ir bazė.....	10
1.4. GPM tarifai ir lengvatos	12
1.5. Investicinė sąskaita	15
1.6. GPM apskaičiavimo ir mokėjimo tvarka	18
2. LIETUVOS GPM PASIKEITIMAI NUO 2026 METŲ. 2025 IR 2026 METŲ LIETUVOS GPM SISTEMŲ PALYGINIMAS.....	20
3. LIETUVOS GPM SISTEMOS PALYGINAMOJI ANALIZĖ SU EUROPOS SĄJUNGOS	28
3.1. Latvijos GPM sistema ir jos palyginimas su Lietuvos GPM sistema	29
3.2. Estijos GPM sistema ir jos palyginimas su Lietuvos GPM sistema.....	35
3.3. Švedijos GPM sistema ir jos palyginimas su Lietuvos GPM sistema	39
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	46
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	48
SANTRAUKA.....	56
SUMMARY	57

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Magistro darbe analizuojama Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio (toliau - GPM) sistema, jos teisinis reglamentavimas ir praktinis taikymas bei atliekamas lyginamasis tyrimas su kitų Europos Sąjungos valstybių narių GPM sistemomis. Tyrimo pagrindą sudaro Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas bei su juo susiję poįstatyminiai teisės aktai, taip pat Europos Sąjungos teisės principai ir Europos Sąjungos bei nacionalinė teismų praktika.

Darbe nagrinėjami pagrindiniai GPM sistemos elementai: mokesčio mokėtojas, mokesčio objektas ir bazė, tarifai, lengvatų sistema bei mokesčio apskaičiavimo, deklaravimo ir sumokėjimo tvarka. Atliekant lyginamąją analizę, Lietuvos GPM sistema vertinama kitų ES valstybių kontekste, išskiriant pagrindinius Lietuvos GPM sistemos ir Europos Sąjungos valstybių narių sistemų skirtumus ir panašumus.

Tyrimo metu taikyti teisės aktų analizės, sisteminės analizės ir lyginamosios teisės metodai. Darbe siekiama įvertinti, Lietuvos GPM sistemą, jos pagrindinius pokyčius nuo 2026 m. bei jos santykį su Europos Sąjungos valstybių narių GPM sistemomis.

Pagrindiniai žodžiai: Gyventojų pajamų mokestis (GPM), lyginamoji analizė, Europos Sąjungos teisė, mokesčių sistema.

This master's thesis analyzes the Personal Income Tax (PIT) system of the Republic of Lithuania, its legal framework and practical application, and conducts a comparative study with the PIT systems of other European Union member states. The study is based on the Law on Personal Income Tax of the Republic of Lithuania and related subordinate legislation, as well as the principles of European Union law and the case law of the European Union and national courts.

The thesis examines the main elements of the personal income tax system: the taxpayer, the taxable object and base, tax rates, the system of tax reliefs, and the procedures for calculating, declaring, and paying the tax. Through a comparative analysis, the Lithuanian personal income tax system is evaluated in the context of other EU member states, highlighting the main differences and similarities between the Lithuanian system and those of other EU member states.

The study employs methods of legal analysis, systematic analysis, and comparative law. The aim of this work is to evaluate the Lithuanian personal income tax system, its major changes starting in 2026, and its relationship with the personal income tax systems of European Union member states.

Keywords: Personal Income Tax (PIT), comparative analysis, European Union law, tax system.

IŽANGA

Temos aktualumas. GPM yra vienas iš pagrindinių valstybės biudžeto pajamų šaltinių ir svarbi mokesčių sistemos dalis, turinti reikšmės ne tik fiskalinių pajamų susirinkimui, bet ir socialinio teisingumo, mokestinės naštos paskirstymo bei teisinio tikrumo užtikrinimui. Šio mokesčio teisinis reguliavimas tiesiogiai veikia tiek valstybės finansinius interesus, tiek mokesčių mokėtojų teisių ir pareigų įgyvendinimą, todėl jo analizė yra reikšminga tiek teisės teorijos, tiek praktikos požiūriu. Lietuvos GPM teisinis reguliavimas pastaraisiais metais buvo nuosekliai keičiamas, o nuo 2026 m. įsigalioję GPM įstatymo pakeitimai lėmė reikšmingą šios sistemos transformaciją: buvo išplėstas progresinio apmokestinimo taikymas, pakeista tam tikrų pajamų rūšių apmokestinimo tvarka ir įtvirtinti nauji pajamų sumavimo principai. Dėl šios priežasties, atsiranda poreikis iš naujo įvertinti Lietuvos GPM sistemos struktūrą, jos vidinį nuoseklumą, aiškumą bei praktinį veiksnumą.

Temos aktualumą lemia ir Europos Sąjungos kontekstas. Nors tiesioginių mokesčių, įskaitant gyventojų pajamų mokestį, harmonizavimas Europos Sąjungos mastu nėra pilnai įgyvendintas, valstybės narės, nustatydamos savo mokesčių sistemas, privalo laikytis Europos Sąjungos teisės principų – laisvo asmenų judėjimo, kapitalo judėjimo, nediskriminavimo ir proporcingumo. Skirtingų valstybių narių taikomi pajamų apmokestinimo modeliai – progresiniai, proporciniai ar mišrūs – sudaro prielaidas mokesčių konkurencijai, darbo jėgos migracijai bei kapitalo judėjimui tarp valstybių. Todėl Lietuvos GPM sistemos vertinimas Europos Sąjungos kontekste leidžia nustatyti jos konkurencingumą, efektyvumą ir atitiktį bendriesiems Europos Sąjungos principams.

Darbo tikslas – Išanalizuoti Lietuvos GPM sistemą, palyginti ją su kitų ES valstybių GPM sistemomis ir pateikti pasiūlymus dėl nacionalinio reglamentavimo tobulinimo.

Darbo uždaviniai:

- 1) Atskleisti GPM sistemą Lietuvoje.
- 2) Išnagrinėti Lietuvos GPM įstatymo pakeitimus nuo 2026 metų, siekiant palyginti su 2025 metais galiojusių įstatymu.
- 3) Atlikti Latvijos, Estijos ir Švedijos GPM sistemų analizę, palyginti su Lietuvos GPM sistema ir išskirti esminius panašumus ir skirtumus.

4) Suformuluoti konkrečias išvadas ir pasiūlymus dėl Lietuvos GPM sistemos teisinio reguliavimo tobulinimo.

Tyrimo objektas – Lietuvos Respublikos GPM teisinio reglamentavimo sistema ir jos santykis su kitų Europos Sąjungos valstybių narių gyventojų pajamų apmokestinimo sistemomis.

Tyrimo metodai. Rašant darbą buvo taikomi keli tyrimo metodai, padėję analizuoti tiek teorinius, tiek praktinius GPM aspektus (teisinės analizės, sisteminis ir lyginamasis metodai). Teisinės analizės metodu buvo nagrinėjami Lietuvos Respublikos įstatymai, jų pakeitimai ir taikymo praktika; sisteminis metodas padėjo atskleisti šio mokesčio vietą bendroje mokesčių teisės sistemoje; o lyginamasis metodas leido įvertinti Lietuvos GPM reguliavimą Europos Sąjungos kontekste.

Darbo originalumas. Šio darbo originalumą lemia tai, kad šiame darbe Lietuvos GPM sistema analizuojama per naujausių nuo 2026 m. įsigaliojusių teisinio reguliavimo pakeitimų prizmę. Taip pat darbo originalumas pasireiškia tuo, kad Lietuvos GPM sistema kompleksiškai lyginama su Europos Sąjungos valstybėmis, konkrečiai su Latvijos, Estijos ir Švedijos galiojančiomis GPM sistemomis. Lyginimo metu yra išskiriami pagrindiniai sistemų panašumai ir skirtumai, plačiai palyginamos GPM sistemos: tarifų struktūra, taikomos lengvatos ar administravimo bei deklaravimo ypatumai. Toks tyrimo aspektas leidžia visapusiškiau įvertinti Lietuvos GPM sistemos vietą Europos Sąjungos kontekste ir pateikti argumentuotus pasiūlymus dėl nacionalinio teisinio reguliavimo tobulinimo.

Svarbiausi šaltiniai. Rengiant darbą svarbiausi šaltiniai buvo Lietuvos Respublikos GPM įstatymas, nacionalinė bei Europos Sąjungos teismų praktika. Taip pat Lietuvos mokesčių administratoriaus parengti išaiškinimai bei komentarai dėl gyventojų pajamų apmokestinimo. Lyginamajai analizei reikšmingi buvo Latvijos, Estijos ir Švedijos gyventojų apmokestinimą reglamentuojantys teisės aktai, bei valstybių mokesčių administratorių teikiama informacija. Rengiant darbo teorinę dalį buvo naudojama Lietuvos mokesčių teisės bei viešųjų finansų teisės literatūra.

1. GYVENTOJŲ PAJAMŲ MOKESČIO SISTEMA LIETUVOJE

1.1. GPM samprata

Siekiant apibūdinti GPM sampratą, pirmiausia tikslinga pradėti nuo mokesčio sampratos išaiškinimo. Mokesčio samprata yra nusistovėjusi bei moksliniuose šaltiniuose suprantama ganėtinai vienodai.

Mokesčiai laikomi esmine šalies finansų sistemos dalimi, pagrindiniu šalies viešų pajamų gavimo būdu ne vien Lietuvoje, bet ir pasaulyje. Mokestis teisės doktrinoje įvardijamas kaip šalies mokesčių įstatymais nustatytasis visuotinai privalomas, individualiai neatlygintinas ir negrąžintinas piniginis tiek juridinių, tiek fizinių subjektų nustatytojo dydžio į biudžetą mokėjimas, siekiant gauti šalies pajamų, kurios reikalingos tenkinti viešus interesus, finansavimą (Medelienė ir Sudavičius, 2011). Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo doktrinoje pateikiama ši mokesčių apibrėžtis: mokesčiai yra valstybinės valdžios organų įstatymais nustatyti, privalomi bei individualiai neatlygintini juridinių ir fizinių asmenų mokėjimai į šalies (savivaldybės) biudžetą, nurodant jų dydį bei mokėjimo terminą. Šioje doktrinoje pabrėžiama, kad mokesčiai priskiriami esminei šalies finansų sistemos daliai, sudarantys pagrindinę šalies biudžeto pajamų dalį (Konstitucinio Teismo 2013 m. liepos 5 d. nutarimas), o taip pat viena pagrindinių šalies gyvavimo sąlygų (Konstitucinio Teismo 1998 m. spalio 9 d. nutarimas).

Prievolė mokėti mokesčius laikoma konstitucine pareiga. Pabrėžtina, jog įstatymu nustatant tokią pareigą būtina paisyti Konstitucijos, *inter alia*, konstitucinių teisingumo, teisinio tikrumo, proporcingumo, teisinio aiškumo, asmenų teisėtų lūkesčių apsaugos principų. Asmenys, pagal Konstituciją privalantieji mokėti įstatymu nustatytus mokesčius, turi teisę pagrįstai tikėtis, jog nustatant arba keičiant mokesčius bus paisoma konstitucinio teisinės valstybės principo, *inter alia*, teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio saugumo ir teisinio tikrumo principų, įtvirtinančių šalies pareigą užtikrinti teisinio reguliavimo, kuriuo nustatomi mokesčiai, stabilumą, gerbti ir saugoti mokesčių mokėtojų teisėtus interesus bei teisėtus lūkesčius (Konstitucinio Teismo 2013 m. vasario 15 d. nutarimas).

GPM yra vienas svarbiausių valstybės biudžeto pajamų šaltinių ir esminė fiskalinės politikos priemonė, turinti tiesioginį poveikį tiek valstybės finansiniam stabilumui, tiek socialiniam teisingumui. Lietuvos Respublikoje gyventojų pajamų apmokestinimą reglamentuoja Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas (toliau – GPMĮ), kuris per pastaruosius dešimtmečius buvo ne kartą keistas ir tobulintas,

reaguojant į ekonominius svyravimus, socialinius iššūkius bei tarptautines tendencijas. GPM tai mokestis kuriuo valstybė apmokestina fizinių asmenų uždirbtas pajamas. Ši mokestį fiziniai asmenys moka nuo savo uždarbio, atlyginimo ar individualios veiklos. Plačiau apie tai pakalbėsime nagrinėjant elementus.

Pačią GPM sistemą galima būtų apibūdinti, kaip tam tikrų elementų visumą. Kiekvienoje valstybėje tą sistema skiriasi, ir šiuo atveju norint įvertinti Lietuvos GPM sistemą, svarbu būtų įvertinti elementus iš kurių ir sudaryta ši sistema. Pagrindiniai GPM sistemos elementai yra mokesčių mokėtojai, mokesčio objektas ir bazė, mokesčio lengvatos ir tarifai bei mokesčio apskaičiavimo ir mokėjimo tvarka. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas savo praktikoje yra konstatavęs, kad esminiai mokesčio elementai tokie kaip mokesčio tarifai, lengvatos, mokesčio objektas ar mokėjimo terminai turi būti nustatyti įstatymu (Konstitucinis Teismas 2000 m. kovo 15 d. nutarimas). Taigi, tam kad Lietuvos GPM sistema būtų išanalizuota sėkmingai, didelį dėmesį skirsime GPMĮ.

1.2. Apmokestinimo metodai

GPM yra neatskiriamas nuo gyventojų pajamų ir jų apmokestinimo, todėl svarbu, kad pradžioje panagrinėtumėme pajamų apmokestinimo metodus, tam kad suprasti patį pajamų apmokestinimo mechanizmą. Viešųjų finansų teisėje pagrindiniai apmokestinimo metodai yra proporcinis, progresinis, mišrus, regresinis ir degresinis (Medelienė ir Sudavičius, 2011).

Proporcinis apmokestinimo metodas yra ypatingas tuo, kad mokesčio tarifas išlieka nepakitęs, nepriklausomai nuo mokesčio dydžio. Lietuvoje proporcinis apmokestinimas metodas taikomas tokiuose mokesčiuose kaip: pelno, nekilnojamojo turto ir kituose. Proporcinio apmokestinimo metodo taikymo metu, visi mokesčio mokėtojai moka tą patį procentą nuo uždirbtų pajamų, tai nepriklauso nuo pajamų dydžio. Šiuo atveju yra užtikrinamas vienas iš konstitucinių principų (lygiateisiškumo principas), kad kiekvienas asmuo būtų apmokestinamas vienodai.

Progresinis apmokestinimas veikia atvirkščiai nei proporcinis, augant mokesčio bazei, taikomas vis didesnis mokesčio tarifas. Šio metodo trūkumas yra tas, kad mokėtinos mokesčiu sumos augimas yra spartesnis už mokesčio bazės augimą, todėl tam kad mokesčio suma neišaugtų iki mokesčio bazės vertės dydžio ar net viršytų jį, įstatymais yra nustatomos galutinės leistinos progresijos ribos. Šis apmokestinimo metodas yra labiau priimtinesnis mažesnes pajamas gaunantiems gyventojams ir mažiau priimtinesnis didesnes pajamas gaunantiems.

Mišrus apmokestinimas tai toks apmokestinimo metodas, kai yra derinami keli apmokestinimo metodai (kaip pavyzdys - fiksuota suma ir procentinis tarifas), todėl mokesčio dydis apskaičiuojamas taikant kelis skaičiavimo principus vienu metu. Autoriaus nuomone šis apmokestinimo būdas yra gana komplikotas ir tai sukeltų didelius nepatogumus bandant pritaikyti jį praktikoje (apskaičiuojant mokesčius), kadangi šis metodas būtų sunkiai suprantamas eiliniam mokesčiu mokėtojui. Taip pat tai sukeltų ir papildomų nepatogumų mokesčių administratoriui, kuriam reikėtų informuoti mokesčių mokėtoją apie šį apmokestinimo metodą – kiek, ko ir kaip reikėtų sumokėti.

Taip pat tam tikrais atvejais naudojami *regresinis ir degresinis* apmokestinimo metodai. *Regresinis* apmokestinimo metodas pasižymi tuo, kad didėjant mokesčio bazei, mokesčio tarifas mažėja. Tai reiškia, kad mokesčio mokėtojai, kurie gauna mažesnes pajamas, sumoka santykinai didesnę savo pajamų dalį mokesčiams nei tie mokesčių mokėtojai, kurie gauna didesnes pajamas. *Degresinis* – tai apmokestinimo metodas, kai didėjant mokesčio bazei, didėja ir mokesčio tarifas, tačiau tas didėjimo tempas yra mažas, todėl mokesčio našta auga lėčiau nei mokesčio bazė.

Aktualiausi apmokestinimo metodai, apie kuriuos ir kalbėsime bus progresinis ir proporcinis. Šiuo metu Lietuvoje, Švedijoje, ir Latvijoje yra taikomas progresinis apmokestinimo metodas. Estija yra vienintelė iš Baltijos šalių taikanti proporcinio apmokestinimo metodą. Šių metodų privalumus ir trūkumus analizuosime lyginant valstybių sistemas.

1.2. GPM mokėtojai

Pagal Lietuvos Respublikos Mokesčio administravimo įstatymą (toliau – MAĮ) 2 str. 17 d., mokesčių mokėtojas – tai asmuo, kuriam pagal mokesčio įstatymą yra nustatyta prievolė mokėti mokestį (Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas, 2004). Iš esmės, mokesčių mokėtoju gali tapti tiek juridinis asmuo (išskyrus valstybę ir savivaldybes), tiek fizinis asmuo, organizacija ar net bet koks kitaip organizuotas teisės subjektas, nepriklausomai nuo to ar subjektas priklauso Lietuvos jurisdikcijai ar ne (Sudavičius ir Endrijaitis, 2020, p. 98). Šis mokesčių mokėtojo sąvokos apibūdinimas yra bendrinis, kuris apima visų rūšių mokesčių mokėtojus. Šiame darbe nagrinėsime tik fizinius asmenis, kurių mokestinė prievolė yra GPM.

Pagal GPMĮ 3 str. mokesčio mokėtojais yra laikomi tie fiziniai asmenys, kurie gauna ir uždirba pajamų. Taip pat šie asmenys pagal GPMĮ 4 str. yra skirstomi į nuolatinius ir nenuolatinius Lietuvos gyventojus. Įstatymas prie nuolatinių gyventojų priskiria:

- 1) fizinis asmenis, kurių nuolatinė gyvenamoji vieta mokestiniu laikotarpiu yra Lietuvoje;
- 2) fizinis asmenis, kurių asmeninių, socialinių arba ekonominių interesų buvimo vieta mokestiniu laikotarpiu yra veikiau Lietuvoje nei užsienyje;
- 3) fizinis asmenis, kurie mokestiniu laikotarpiu Lietuvoje išbuvo ištisai arba su pertraukomis 183 arba daugiau dienų;
- 4) fizinis asmenis, kurie Lietuvoje išbūva ištisai arba su pertraukomis 280 arba daugiau dienų vienas paskui kitą einančiais mokestiniais laikotarpiais ir viename iš šių mokestinių laikotarpių išbuvo Lietuvoje ištisai arba su pertraukomis 90 ar daugiau dienų;
- 5) fizinis asmenis, kurie yra Lietuvos Respublikos piliečiai, neatitinkantys išbuvimo Lietuvoje termino reikalavimo, tačiau tokiems fiziniams asmenims atlyginimas pagal darbo sutartį arba pagal jų esmę atitinkančias sutartis mokamas arba jų gyvenimo kitoje valstybėje išlaidos dengiamos iš Lietuvos valstybės arba savivaldybių biudžetų (Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas, 2003).

Visas šias įvardintas sąlygas atitinkantys fiziniai asmenys yra laikomi nuolatiniais gyventojais. Taip pat įstatymas suteikia galimybę fiziniams asmenims, kurie nėra priskirti prie Lietuvos nuolatinų gyventojų, teikti prašymą mokesčių administratoriui dėl jų pripažinimo nuolatiniais Lietuvos gyventojais pajamų apmokestinimo tikslu. Tai galioja tik tuo atveju, jeigu fizinio asmens mokestinio laikotarpio pajamos (išskyrus neapmokestinamąsias), kurių šaltinis yra Lietuvoje, sudaro ne mažiau kaip 90 proc. visų fizinio asmens mokestinio laikotarpio pajamų (Medelienė ir Sudavičius, 2011, p. 343).

Visi kiti asmenys, kurie neatitiko aukščiau įvardintų reikalavimų yra laikomi nenuolatiniais Lietuvos gyventojais. Šiais gali būti taip pat laikomas fizinis asmuo, kuris nors ir atitinka aukščiau įvardintus reikalavimus Lietuvos nuolatiniais gyventojams, bet yra:

- 1) užsienio valstybės diplomatas, diplomatinių atstovybių, konsulinių įstaigų ar tarptautinių organizacijų atstovybių administracinio, techninio ar aptarnaujančio personalo narys ne Lietuvos respublikos pilietis;
- 2) ne Lietuvos Respublikos pilietis, kuris gauna tik su darbo santykiais arba jų esmę atitinkančiais santykiais susijusias pajamas už darbą Lietuvoje iš užsienio valstybės, jos politinio ar teritorijos administracinio padalinio arba vietos valdžios;

- 3) ne Lietuvos Respublikos pilietis, kuris Lietuvoje vykdo tik individualią veiklą per nuolatinę bazę ir tai yra vienintelis jo atvykimo į Lietuvą tikslas (Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas, 2003).

Apibendrinant, kiekvienas mokesčio mokėtojas privalo vykdyti savo mokestinę prievolę įstatymų nustatyta tvarka. Pagal GPMĮ fiziniai asmenys kurie gauna pajamų, yra laikomi mokesčių mokėtojais ir jie skirstomi į nuolatinius ir nenuolatinius gyventojus. Šis statusas yra nustatomas atsižvelgiant į gyvenamosios vietos, ekonominių ar socialinių interesų buvimo vietą bei buvimo Lietuvoje trukmę.

1.3. GPM objektas ir bazė

Mokesčio objektas bendrai yra apibrėžtas Lietuvos teisiniame reglamentavime, kaip gyventojų pajamos, kurias gauna įvairiais būdais: kaip atlygį ar kitokią naudą pinigais ir natūra (Montvidas, 2023, p. 66). Pažymėtina, kad šios pajamos gali būti įvairių formų ar tai piniginė ar nepiniginė nauda, esmė kad tuo yra užtikrinamas gyventojų asmeninių poreikių tenkinimas (Bikas ir kt., 2015, p. 49). Gyventojų pajamų mokesčio objektą būtų galima apibrėžti, kaip per mokestinį laikotarpį gautas gyventojų pajamas už suteiktas įvairias paslaugas, atliktus darbus, perleistą ar parduotą turtą ar kitokią gautą naudą pinigais ir natūra.

Norint plačiau išanalizuoti mokesčio objektą, pagal GPMĮ 5 str. objektas yra įvardijamas kaip gyventojų pajamos. Pajamos pagal GPMĮ 2 str. 14 d. yra apibrėžtos kaip:

- 1) pozityviosios pajamos;
- 2) priskiriamos Europos ekonominių interesų grupės pajamos;
- 3) pensijos ar gyvybės draudimo gražinamos įmokos;
- 4) atlygis už atliktus darbus, suteiktas paslaugas, perduotas ar suteiktas teisės;
- 5) atlygis už parduotą ar perleistą turtą;
- 6) kitos naudos pinigais ar natūra (Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas, 2003).

Pažymima, kad natūra gauta nauda irgi yra skaitoma kaip mokesčio objektas. Pajamos gautos natūra yra aprašomos GPMĮ 2 str. 15 d. Pajamomis laikoma tokia gyventojų gauta nauda, kai jis turtą, paslaugas ar kitą naudą gauna nemokamai, mainais arba už mažesnę kainą nei rinkos. Tai gali būti turtas (perduotas ar neperduotas nuosavybėn), paslaugos arba bet kokia kita nauda, ši nauda suteikiama konkrečiam gyventojui, o jos vertė pinigais pagal įstatymą būtų ir laikoma pajamomis. Pajamomis

pagal GPMĮ nėra laikomos gyventojų pajamomis, kurios yra dėl įstatinio kapitalo didinimo akcininkams nemokamai išduotos akcijos, pridėtinės vertės mokesčio (toliau – PVM) mokėtojo apskaičiuotas pardavimo PVM, taip pat gauta nauda, jeigu neįmanoma nustatyti konkretaus gyventojų gautos individualios naudos ir kitos įstatyme nurodytos pajamos. Dėl pajamų gautų natūra taip pat yra pasisakęs ir Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (toliau – LVAT). LVAT nagrinėtoje byloje kilo ginčas dėl to, kad mokesčių administratorius priskaičiavo papildomų mokesčių. Šie mokesčiai mokesčių administratoriaus buvo priskaičiuoti todėl, kad įmonė pardavė nekilnojamąjį turtą susijusiems asmenims, už mažesnę nei rinkos kainą, tuo tarpu akcininkė bei jos sutuoktinis gavo pajamų, būtent šias pajamas mokesčių administratorius pripažino pajamomis gautomis natūra. LVAT nusprendė, kad tas sumos skirtumas kuris yra susidaręs tarp nekilnojamojo turto rinkos ir kainos už kurią pardavė nekilnojamąjį turtą įmonė, pagrįstai pripažintas pajamomis natūra (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2025 m. kovo 12 d. nutartis administracinėje byloje). Taip pat labai svarbus akcentas yra LVAT išaiškinimas dėl pajamų pripažinimo gautomis. LVAT nutarime konstatavo, kad pajamų gavimo momentą apibrėžia aplinkybė, kad pajamos yra „faktiškai gautos“. LVAT pabrėžia, kad pajamų gavimo momentas sutampa su realios naudos pinigais ar natūra gavimu. Tai reiškia, kad jeigu yra formali sutartinė konstrukcija, tai dar pilnai nereiškia, kad pajamos yra gautos (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2020 m. vasario 18 d. nutartis administracinėje byloje). Šis LVAT išaiškinimas mums leidžia suprasti tai, kad yra apmokestinama ne abstrakti ar hipotetinė vertė, o reali gauta ekonominė nauda.

Gyventojų pajamos yra skirstomos į nuolatinio ir nenuolatinio Lietuvos gyventojų pajamas. Nuolatinio Lietuvos gyventojų pajamos gali būti tokios, kurių šaltinis yra Lietuvoje ir ne Lietuvoje. Prie pajamų kurios priskiriamos šaltiniui Lietuvoje yra pajamos gautos iš kitų nuolatinių Lietuvos gyventojų, Lietuvos vienetų, užsienio vienetų per jų nuolatines buveines ir iš nenuolatinių Lietuvos gyventojų per jų nuolatines bazines. Taip pat pajamos gautos iš Lietuvoje vykdomos bet kokios veiklos ir tos pajamos, kurios gaunamos pardavus ar kitaip perleidus nuosavybės daiktą. Visos kitos pajamos, kurios yra priskiriamos nuolatinio gyventojų pajamoms yra pajamos kurių šaltinis ne Lietuvoje. Remiantis LVAT praktika, nenuolatinio Lietuvos gyventojų pajamomis yra laikomas pajamos, kurios yra per nuolatinę bazę vykdomos individualios veiklos pajamos, ne per nuolatinę bazę Lietuvoje gautos palūkanos, pajamos iš paskirstomojo pelno ir pajamos už Lietuvoje esančio nekilnojamojo turto nuomą. Taip pat priskiriamos tokios pajamos kaip:

honoraras, sporto veiklos pajamos ir kitos GPMĮ nurodytos pajamos (Marcijonas ir Sudavičius, 2003, p. 143).

Kalbant apie mokesčio bazę, tai yra įstatymo nustatyta forma išreikštas apmokestinimo objektas, kuriam yra taikomas įstatymo nustatytas mokesčio dydis (tarifas) (Sudavičius ir Endrijaitis, 2020, p. 99). Atsižvelgiant į apmokestinimo objekto ypatybes, skirtingais būdais yra nustatoma mokesčio bazė. Kai apmokestinimo objektas yra nekilnojamas ar kilnojamas turtas, tokiu atveju mokesčio bazė yra nustatoma remiantis dokumentais, kurie patvirtina turto vertę. Lygiai taip pat ir jeigu apmokestinimo objektas yra pajamos, yra reikalingi dokumentai, patvirtinantys pajamų gavimą, kad būtų nustatyta mokesčio bazė. Šią bazę turi apskaičiuoti pats mokesčių mokėtojas, remdamasis atitinkamais dokumentais, išskyrus tuos atvejus, kuriuos numato įstatymas. Jeigu mokesčių mokėtojas mokesčio bazės neapskaičiavo arba ją apskaičiavo neteisingai, mokesčių bazę nustato mokesčių administratorius, remdamasis mokesčio bazės dokumentais.

Apibendrinant, GPM objektas yra gyventojo pajamos, kurios yra gaunamos pinigais arba natūra, išskyrus įstatyme numatytas išimtis. Gyventojo pajamos apima atlygį už darbą, paslaugas, parduotą arba perleistą turtą ir kitus įstatyme numatytus atvejus. Taip pat šios pajamos yra skirstomos į nuolatinio ir nenuolatinio Lietuvos gyventojo pajamas. GPM mokesčio bazė reiškia, kad ją remiantis apskaičiuojamas mokėtinas mokestis ir nustatoma jo suma.

1.4. GPM tarifai ir lengvatos

Tuo atveju, kai yra mokamas mokestis, šis yra mokamas bei apskaičiuojamas remiantis mokesčio baze ir jai taikomu mokesčio dydžiu (tarifu). Mokesčio tarifas – tai įstatymo nustatyta mokėjimo nuo mokesčio bazės norma, kurią mokesčių mokėtojai turi prievolę sumokėti (Sudavičius ir Endrijaitis, 2020, p. 100). Mokesčio tarifas yra nustatomas įstatymo. Būtent apie mokesčių tarifų svarbą buvo pasisakęs ir Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, kuris savo nutarime konstatavo, kad „mokesčių tarifai yra svarbus mokesčių elementas, kuris vienaip ar kitaip fiksuotas įstatymuose“ (Konstitucinio Teismo 1998 m. spalio 9 d. nutarimas). Taip pat tame pačiame nutarime Konstitucinis Teismas mokesčių tarifą įvardino, kaip „lankstu ekonomikos reguliavimo svertą“, kas iš esmės leidžia mums suprasti, kad valstybė keisdama mokesčio tarifą, gali sureguliuoti mokesčių surinkimą nekeičiant bendros mokesčių sistemos. Mokesčio tarifas

yra išreiškiamas arba fiksuotu mokesčiu (tvirta pinigų suma) nuo mokesčio bazės, arba procentiniu mokesčiu nuo mokesčio bazės.

GPM tarifas Lietuvoje labai priklauso nuo pajamų rūšies. Pagal GPMĮ pagrindiniai tarifai yra išskiriami:

1. 20 procentų pajamų mokesčio tarifas, kai metinė pajamų dalis neviršija 36 vidutinio šalies darbo užmokesčio (toliau – VDU) dydžio sumos.
2. 25 procentų pajamų mokesčio tarifas, kai metinė pajamų dalis viršija 36 VDU, bet neviršija 60 VDU dydžio sumos.
3. 32 procentų pajamų mokesčio tarifas, kai metinė pajamų dalis viršija 60 VDU dydžio sumą (Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas, 2003).

Šie įstatymo nustatyti dydžiai galioja tik toms pajamoms, kurios yra susijusios su darbo santykiais. 2026 m. nustatytas VDU yra 2312,15 eur. (Sodros įmokų tarifai., 2025). Taigi, 20 procentų pajamų mokesčio tarifas yra taikomas iki 83 237,40 eur., 25 procentų pajamų mokesčio tarifas nuo 83 237,40 eur. iki 138 729 eur. Visos kitos pajamos virš 138 729 eur. yra apmokestinamos 32 procentų pajamų mokesčio tarifu.

GPMĮ nustato ir dar vieną pajamų mokesčio tarifą, 15 procentų pajamų mokesčio tarifą, kuris yra taikomas būtent įstatyme nurodytoms pajamoms:

1. Pajamoms iš paskirstytojo pelno.
2. Ligos, motinystės, tėvystės, vaiko priežiūros ir ilgalaikio darbo išmokoms.
3. Dividendams.
4. Gautai gyvybės draudimo išmokai.
5. Pensijų fondo gautai pensijų išmokai.
6. Pajamos iš žemės ūkio veiklos arba tokioje veikloje naudojamo turto nuomos ar pardavimo, kurios neviršija 60 VDU dydžio sumos (viršijančios 60 VDU dydžio sumą apmokestinamos 20 proc. pajamų mokesčio tarifu).
7. Ir kiti įstatyme numatyti atvejai (Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas, 2003).

Vienas iš elementų Lietuvos GPM sistemoje yra mokesčių lengvata. Ši mokesčių lengvata leidžia mokesčių mokėtojui sumažinti pajamas kurios yra apmokestinamos. Lengvata yra skirta tam, kad mokesčių mokėtojas galėtų justį mažesnę mokestinę naštą ir taip būtų užtikrinamas socialinis teisingumas. LVAT praktikoje yra pabrėžiama, kad GPM lengvatos yra taikomos tik griežtai laikantis įstatyme nustatytų sąlygų. Nagrinėtoje administracinėje byloje Nr. eA-849-556/2023, LVAT konstatavo, kad gyvybės draudimo išmokų lengvatos negali būti taikomos, kai išmokos gavėjas neatitinka GPMĮ nustatytų

kriterijų (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2023 m. lapkričio 22 d. nutartis administracinėje byloje). Ši suformuota praktika parodo, kokios yra svarbios sąlygos, norint sėkmingai taikyti lengvatas. GPM lengvatos yra:

1. Neapmokestinamų pajamų dydis (toliau – NPD).
2. Išlaidos kurios gali būti atimamos iš pajamų.

NPD yra labai svarbus rodiklis, turintis įtaką dirbančio asmens gaunamoms pajamoms. Šis dydis parodo, kokia dalis mokesčio mokėtojo gaunamų pajamų nėra apmokestinama GPM. Tai leidžia padidinti gaunamas gyventojų pajamas „į rankas“ (Kas yra neapmokestinamas pajamų dydis, 2025). Pagal GPMĮ 20 str. NPD yra taikomas tada, kai pajamos yra susijusios su darbo santykiais arba jų esmę atitinkančiais santykiais. Metinis NPD (toliau – MNPD) yra 8964 eur., tuo atveju jeigu gyventojų pajamos mokestinio laikotarpio metu neviršija dvylikos minimalių mėnesio algų (toliau – MMA), galiojusios einamųjų kalendorinių metų sausio 1 dieną. Jeigu atsitinka taip, kad gyventojų gaunamos pajamos viršija dvyliką MMA, MNPD mažėja. Pasiekus tam tikrą gyventojų pajamų mokestiniu laikotarpiu gautą sumą, MNPD yra nebetaikomas. Šia lengvata gali pasinaudoti nuolatinis Lietuvos gyventojas pateikęs prašymą savo darbovietėje. Svarbu paminėti ir tai, kad nuolatinis Lietuvos gyventojas taikyti NPD gali tik vienoje darbovietėje, jeigu gyventojas dirba papildomuose darbovietėse, iš jų gaunamoms pajamoms NPD nebus taikomas. Jeigu NPD nebuvo taikytas, metinės pajamų deklaracijos pildymo metu nuolatinis Lietuvos gyventojas galės susigrąžinti pritaikytą MNPD (Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo komentaras, 2025).

NPD yra taikytinas:

1. Pagrindiniam darbo užmokesčiui.
2. Priedams.
3. Priemokoms.

Visiems kitiems atvejams taip pat susijusiems su darbo santykiais ar jų esmę atitinkančiais santykiais, NPD nėra taikomas. Taip pat GPMĮ numato galimybę didesniam NPD taikymui gyventojams, kurie turi neįgalumo lygį, asmens dalyvumo (darbingumo) lygį. Tokiu atveju gyventojai turi pateikti pagrindžiančius dokumentus (Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo komentaras, 2025).

Antra taikoma lengvata yra išlaidos kurios gali būti atimamos iš pajamų. Šios yra numatytos GPMĮ 21 str. Pasinaudojęs šia lengvata, gyventojas iš apmokestinamųjų pajamų gali atimti patirtas išlaidas, tokiu būdu sumažinant mokėtiną GPM arba susigrąžinti dalį iš jau sumokėtų mokesčių. Pažymima, kad ši lengvata yra taikoma tik nuolatiniais Lietuvos gyventojams. Prie šių išlaidų priskiriamos:

1. Įmokos už studijas.
2. Įmokos į pensijų fondus (jeigu sutartis sudaryta iki 2024-12-31).
3. Gyvybės draudimo įmokos (jeigu sutartis sudaryta iki 2024-12-31).
4. Palūkanoms už kreditą būstui įsigyti ar statyti (jeigu sutartis sudaryta iki 2009-01-01).
5. Pensijų įmokoms, kurios yra didesnės nei 3 proc. gyventojų pajamų ir nuo kurių skaičiuojamos valstybinio socialinio draudimo įmokos (Lengvatos išlaidos kurias galima atimti iš pajamų, 2025).

Apibendrinant, mokesčio tarifas yra vienas svarbesnių GPM sistemos elementų, kadangi valstybė norėdama sureguliuoti mokesčių surinkimą, tai gali padaryti nekeisdama bendros mokesčių sistemos. Tiek pat svarbus ir mokesčių lengvatos elementas, galbūt ne kiek valstybei, o kiek patiems mokesčių mokėtojams, ypač gaunantiems mažesnius atlyginimus. Šios lengvatos padeda žmonėms susigrąžinti, bei gauti daugiau pajamų.

1.5. Investicinė sąskaita

Investicinė sąskaita tai yra sąskaita, kuri naudojama tik investavimui t.y. joje laikomi pinigai yra skirti tik investavimo tikslais. Tai yra atskira sąskaita, kuri yra atskirta nuo kasdienės naudojamos sąskaitos gyventojų asmeninių reikmių tenkinimui ar kasdieniam naudojimui (Investicinė sąskaita, 2025). GPMĮ nustatyta, kad ši sąskaita yra laikoma subjekte, kuris yra Lietuvos ir užsienio valstybės įsteigta finansų įstaiga ar mokėjimo paslaugų tiekėjas, arba šios įstaigos ar subjekto filialas arba nuolatinė buveinė, esanti minėtose valstybėse. Užsienio valstybės turi priklausyti Europos ekonominei bendrijai arba ekonominio bendradarbiavimo plėtros organizacijai, ar kitu atveju turi būti sudariusios ir taikančios su Lietuva dvigubo apmokestinimo išvengimo sutartis (Gyventojų pajamų mokesčio įstatymas, 2003). Investicinę sąskaitą gali naudoti tik nuolatinis Lietuvos gyventojas. Šioje sąskaitoje turimos lėšos gali būti naudojamos tik investicijoms, kurios yra nurodytos GPMĮ 12¹ str.:

1. Perleidžiamuosius vertybinius popierius, kuriais prekiaujama prekybos vietose, būtent taip kaip prekybos vietos yra apibrėžtos Finansinių priemonių rinkų įstatyme (toliau – prekybos vietos).
2. Pinigų rinkos priemonės, kuriomis prekiaujama prekybos vietose.
3. Kolektyvinio investavimo subjektų vertybiniai popieriai.
4. Išvestinės finansinės priemonės, kurios yra susietos su įstatyme numatytais finansiniais produktais.

5. Lietuvos ir užsienio valstybių vyriausybės taupymo lankštus.

6. Kiti įstatymo numatyti atvejai.

Mokesčių administratorius, valstybinė mokesčių inspekcija (toliau – VMI), informuoja norinčius naudotis investicine sąskaitą gyventojus ir pabrėžia pagrindinius aspektus, dėl kurių siūloma atsidaryti naują sąskaitą skirtą tik investicijoms. Kasdieninio naudojimo sąskaitą, kurią gyventojas naudoja savo asmeninėms reikmėms, negali būti naudojama investavimui, nes visos gaunamos sumos į investicinę sąskaitą yra laikomos įnašu į investicinę sąskaitą ir naudojamos investicijoms. Taip pat investicinės sąskaitos atlikti mokėjimai, kurie nėra naudojami investicijoms, yra traktuojami kaip išmokėjimu iš investicinės sąskaitos, tuo momentu gyventojas turi prievolę mokėti pajamų mokestį (Apie investicinę sąskaitą, 2025).

Remiantis šių dienų aktualijomis, tobulėjant investavimo galimybėms, dalis gyventojų yra suinteresuoti investavimu į kriptovaliutas. Kyla klausimas, ar galima investuoti į kriptovaliutas naudojantis investicinę sąskaitą? Į šį klausimą mums atsako VMI. Gyventojų pajamoms, gautoms iš investicijų į kriptovaliutas, per investicinę sąskaitą gaunamų pajamų pripažinimo ir apmokestinimo režimas yra netaikomas. Gyventojai negali investuoti į kriptovaliutas per investicinę sąskaitą. Šios pajamos yra apmokestinamos priklausomai nuo jų rūšies, bendra GPMĮ nustatyta tvarka (Kriptovaliutų apskaita ir mokesčiai, 2025, p. 10). Iš Europos teismų praktikos galima pastebėti, kad dar nėra suformuotos praktikos dėl kriptovaliutų, artimiausias šiai temai buvo pareiškėjo skundas Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – EŽTT) dėl jam nepagrįstų kaltinimų bendradarbiaujant su nusikalstama grupuote. Pareiškėjas nacionalinio teismo sprendimu buvo nuteistas namų areštui, dėl to jog užsiimdamas kriptovaliutų prekyba, nusipirko kriptovaliutos iš asmens, kuris vėliau paaiškėjo buvęs narkotikų platintojas, pardavinėjęs narkotikus už kriptovaliutą internetu. Skundo nagrinėjimo metu, EŽTT nusprendė, kad byla išbraukiama iš sąrašo, kadangi pareiškėjui buvo panaikinti kaltinimai (EŽTT 2023 m. kovo 9 d. sprendimas byloje nr. 12191/20). Iš to galime padaryti išvadą, kad pats investavimas į kriptovaliutas kol kas nėra pakankamai skaidrus, o investuojant į kriptovaliutas yra tikimybė būti įtrauktam į „juodas schemas“, kurios gali patraukti į baudžiamąją atsakomybę. Apie kriptovaliutas yra pasisakęs ir LVAT. LVAT konstatavo, kad kriptovaliutos GPM tikslais laikytinos turtu, o ne pinigais. Taip pat LVAT nurodė, kad kriptovaliutų pastovus pirkimas ir pardavimas yra pripažintinas kaip individuali veikla. Tai reiškia, kad gautos pajamos už šia veiklą yra traktuojamos kaip individualios veiklos pajamos, nuo kurių mokėtinas GPM. Taip pat LVAT pabrėžė, kad pareiga pagrįsti patirtas išlaidas, užsiimant šią veiklą, tenka pačiam mokesčių mokėtojui, jeigu tokiu būdu

siekama sumažinti apmokestinamąsias pajamas (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2026 m. kovo 4 d. nutartis administracinėje byloje).

Gyventojui norint nutraukti investicinę veiklą, apie tai yra pranešama pateikiant GPM deklaraciją. Taip pat apie investicinės sąskaitos deklaravimo pabaigą yra pranešama, kai:

1. Sąskaita uždaroma įstaigoje, kurioje buvo atidaryta.
2. Gyventojas apsisprendžia pakeisti sąskaitos statusą iš investicinės į paprastą.
3. Kai gyventojas tampa nenuolatiniu Lietuvos gyventoju.

Taigi, apie šios sąskaitos deklaravimo pabaigą gyventojai praneša pateikdami GPM deklaraciją už tą mokestinį laikotarpį, nurodydami aplinkybę ir įrašydami investicinės sąskaitos deklaravimo pabaigos datą. Šiais metais prasidėjus kasmetiniai gyventojų pajamų deklaracijai, gyventojai 2025 m. pradėję naudoti investicines sąskaitas suskubo ieškoti informacijos apie būtent investicinės sąskaitos deklaraciją. Iki šių metų balandžio mėn. pradžios visuomenė buvo sutrikusi dėl to, kaip reikia deklaruoti investicines sąskaitas, kadangi tai naujas dalykas, pradėtas taikyti tik 2025 m. Kaip ir faktas aiškus, deklaruoti investicines sąskaitas reikia, bet informacijos kaip tai reikia padaryti, ar formas kurias gyventojai galėtų užpildyti – nėra. Mokesčių administratorius matydamas šią situaciją ėmėsi veiksmų ir šių metų balandžio 7 d. pradėjo atnaujinimo darbus (Balandžio 7d. gyventojai laikinai neturės..., 2026). Iškart po vykdytų atnaujinimų, balandžio 8 d. mokesčių administratoriaus puslapyje, naujienų skiltyje pasirodė pranešimas, kad gyventojai po įvykdytų atnaujinimo darbų gali deklaruoti savo turimas investicines sąskaitas. Dėl to, kad gyventojai investicines sąskaitas negalėjo deklaruoti anksčiau, o tik po įvykdytų atnaujinimų, tiems gyventojams, kurie turi investicinę sąskaitą, deklaravimo terminas šiais metais buvo pratęstas iki birželio 1 d., o GPM permokos bus grąžinamos laiku – iki liepos 31 d. (Gyventojai jau gali deklaruoti investicinę sąskaitą, 2026). Taip pat, po atnaujinimo darbų pasirodė mokesčių administratoriaus parengti išaiškinimai apie investicinių sąskaitų deklaravimą.

Apibendrinant, investicinė sąskaita yra labai gera priemonė, skatinanti nuolatinius Lietuvos gyventojus investuoti ir patiems pasirūpinti savo ateitimi. Tokiu būdu valstybė leidžia gyventojui investuoti savarankiškai. Nors investicinė sąskaita yra apibrėžta įstatymu, tam kad ją sėkmingai ir taisyklingai naudotų gyventojas, reikėtų platesnio išaiškinimo kaip ir kam šią sąskaitą naudoti, kaip apskaičiuoti mokėtinas sumas bei deklaruoti, kadangi tai yra naujas dalykas gyventojams ir tai užims laiko kol investicinė sąskaita pilnai integruosis ir bus naudojama daugelio gyventojų. Autoriaus vertinimu, valstybės sprendimas, kad gyventojai negalėtų investuoti į kriptovaliutas per investicines

sąskaitas yra teisingas, kadangi kolkas tai nėra pakankamai skaidru ir saugu, kaip mums parodo ir teismų praktika.

1.6. GPM apskaičiavimo ir mokėjimo tvarka

Paskutinis svarbus GPM sistemos elementas yra mokesčio apskaičiavimo ir mokėjimo tvarka. Šis elementas yra svarbus todėl, kad neįvykdęs mokestinės prievolės mokesčių mokėtojas gali sulaukti teisinių pasekmių, o valstybė gali patirti finansinės žalos, todėl kad būtų išvengtos šios pasekmės įstatymu yra nustatyta tvarka. Įstatymu yra nustatytas mokestinis laikotarpis, už kurį ir yra skaičiuojamas bei mokamas mokestis (Sudavičius ir Endrijaitis, 2020, p. 101). Apie mokesčių apskaičiavimo ir mokėjimo tvarkos svarbą buvo pasisakęs ir Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. Nutarime Konstitucinis Teismas pabrėžė, kad mokesčiai būtų tinkamai surenkami ir mokami, neužtenka tik juos nustatyti kaip mokesčių mokėtojų prievolę valstybei, bet būtina „...sureguliuoti mokėjimo tvarką, kurį *inter alia* apimtų mokesčių administravimo procedūras, mokesčių apskaičiavimo metodiką ir kt. Mokesčių santykių teisinis reguliavimas – tai ne tik mokesčių nustatymas įstatymais, bet ir mokesčių įstatymų įgyvendinimo tvarkos nustatymas“ (Konstitucinio Teismo 2004 m. rugsėjo 2 d. nutarimas).

Mokesčių mokėtojas turi pateikti metinę pajamų deklaraciją pasibaigus mokestiniam laikotarpiui, per kurį buvo gautos pajamos, iki kitų metų gegužės 1 d. Metinės pajamų deklaracijos pateikimas priklauso nuo to, kokios klasės pajamas gyventojas yra gavęs. Šios yra skirstomos į A ir B klasės pajamas. A klasės pajamoms yra priskiriamos pajamos kurias paprastai išskaičiuoja ir sumoka darbdavys. A klasės pajamos yra deklaruojamos mėnesine deklaracija iki kito mėnesio 15 d. B klasės pajamas dažniausiai apskaičiuoja, deklaruoja ir sumoka pats nuolatinis Lietuvos gyventojas. Tokios pajamos deklaruojamos metinėje deklaracijoje, kuri pateikiama iki kitų metų gegužės 1 d. Taip pat iki tos pačios dienos turi būti sumokėtas ir GPM. Už verslo liudijimą dažniausiai mokamas fiksuoto dydžio GPM, kurį nustato savivaldybė. Šiuo fiksuotu dydžiu, gali būti apmokestinamos pajamos, neviršijančios 50 000 eur. sumos per mokestinį laikotarpį. Apie individualią veiklą plačiau pakalbėsime kitame skyriuje. Tiek verslo liudijimui, tiek individualiai veiklai galioja tie patys mokesčio deklaravimo terminai iki gegužės 1 d (Gyventojų pajamų mokestis, 2026). Metinė pajamų deklaracija yra pateikiama mokesčių administratoriui (VMI) per elektroninio deklaravimo sistemą arba pristatoma mokesčių administratoriui. GPMĮ taip pat numato išimtis, dėl kurių gali

būti neteikiama metinė pajamų deklaracija. Šią išimtimi gali pasinaudoti tik nuolatinis Lietuvos gyventojas, jei iš pajamų jis nepageidauja atimti numatytų išlaidų, yra gavęs tik A klasės pajamų, kurios yra priskiriamos su darbo santykiais arba jų esmę atitinkančiais santykiais ir kuriam neatsiranda prievolė perskaičiuoti GPM ir NPD (Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo komentaras, 2025). LVAT yra nustatęs, kad metinės pajamų deklaracijos pateikimas yra savarankiškas mokesčių mokėtojo veiksmas ir yra preziumuojama, kad duomenys deklaracijoje yra teisingi. Tuo tarpu mokesčių administratorius negali priversti asmens pakeisti deklaracijoje apskaičiuotas sumas. Tokiu atveju, jeigu mokesčių administratorius svarsto, kad deklaracijoje pateiktas mokesčio apskaičiavimas yra neteisingas, mokesčių administratorius turi teisę pasinaudoti MAĮ nustatytu būdu, kuris leidžia mokesčių administratoriui apskaičiuoti papildomas mokėtinų mokesčių sumas (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2017 m. liepos 5 d. nutartis administracinėje byloje).

2. LIETUVOS GPM PASIKEITIMAI NUO 2026 METŲ. 2025 IR 2026 METŲ LIETUVOS GPM SISTEMŲ PALYGINIMAS.

Nuo 2026 m. sausio 1 d. Lietuvoje įsigaliojo nauja progresinė GPM sistema. Visi šie pasikeitimai bus taikomi apskaičiuojant 2026 m. ir vėlesnių mokestinių laikotarpių pajamas. Pagrindinis ir esminis nuo šių metų taikomas pasikeitimas yra tas, kad didesnė dalis gaunamų gyventojų pajamų bus sumuojama ir apmokestinama progresiniais tarifais, kuriuos jau aptarėme pirmajame skyriuje. Visą tai sudetalizuojant, reiškia kad didžiąjai daliai pajamų nebebus taikomi tarifai pagal jų rūšį, o pajamos bus vertinamos bendrai ir mokesčio dydis priklausys nuo bendros metinės sumos. Visus pasikeitimus išanalizuosime prieidami paeiliui, juos palyginsime su praeitų metų galiojusia tvarka ir įvertinsime.

Pradžioje pradėsime nuo tarifų, kaip pasikeitė jų dydis ir apmokestinimo tvarka. Kadangi pirmajame skyriuje 2026 m. tarifai yra aprašyti, tam kad palyginimas būtų kokybiškas ir aiškus, buvo sukurta lentelė, kurioje yra susisteminti iki 2026 m. galioję GPM tarifai.

1 lentelė. GPM tarifai iki 2026 m.

GPM tarifai iki 2026 m.	
Tarifas	Pajamų rūšis
20%	Šis tarifas buvo taikomas pajamoms, susijusioms su darbo santykiais, kurių metinių pajamų dalis neviršijo 60 VDU; Pajamoms už parduotas atliekas, kurios per metus neviršija 120 VDU; Pajamoms kurios nesusijusios su darbo santykiais ir metinių pajamų dalis neviršijusi 60 VDU; Kitų pajamų pagal civilinę paslaugų sutartį, kurios nesusijusios su darbo santykiais ir viršijusios 120 VDU.
32%	Šis tarifas buvo taikomas pajamoms, susijusioms su darbo santykiais, kurių metinių pajamų dalis viršijo 60 VDU; Pajamoms kurios nesusijusios su darbo santykiais, kurių metinė pajamų dalis viršijusi 120 VDU.

15%	Pajamoms, kurios buvo susijusios su darbo santykiais ar jų esmę, apskaičiuotoms 2018 m. ar ankstesniais metais, bet išmokėtoms 2019 m. ar vėliau; Ligos, motinystės, tėvystės, vaiko priežiūros ar ilgalaikio darbo išmokos; Pajamos iš dividendų; Individualios veiklos pajamoms; Palūkanoms, honorarams, lošimų laimėjimams, dovanoms, autoriniams atlyginimams ne iš darbdavio, pajamoms iš turto pardavimo ar nuomos, jeigu pajamos neviršijančios 120 VDU.
5%	Pajamoms už parduotas atliekas, kurios per metus neviršijo 120 VDU.
Fiksuotas dydis	Pajamos, kurios buvo gautos įsigijus verslo liudijimą.

Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis VMI duomenimis.

Vienas iš pasikeitimų nuo 2026 m. yra tas, kad galioja trys pagrindiniai GPM tarifai – 20, 25 ir 32 procentų. Šie pagrindiniai tarifai yra taikomi apmokestinamoms pajamoms, kurios taip pat yra sumuojamos, išskyrus įstatyme nustatytas išimtis. Kaip pavyzdys, per 2026 m. gyventojas gavęs darbo užmokestį iš dviejų darbdavių, kurio bendra pajamų suma neviršijanti 36 VDU, tokiu atveju gyventojas apmokestinamas 20 procentų GPM tarifu. Kitas gyventojas, kuris iš dviejų darboviečių per 2026 m. gavo darbo užmokestį, jo bendra pajamų suma viršijo 36 VDU, bet neviršijo 60 VDU. Tokiu atveju, šiam gyventojui yra taikomas 20 procentų GPM tarifas toms pajamoms, kurios neviršija 36 VDU ribos, o kitai daliai pajamų, kuri viršijo 36 VDU, bet neviršijo 60 VDU, taikomas 25 procentų GPM tarifas (Gyventojų pajamų apmokestinimui taikomi pajamų mokesčio tarifai..., 2025). Taip pat į metinę šių tarifų apmokestinamų pajamų dalį yra įskaičiuojamos:

1. Pajamos iš darbo santykių.
2. Pajamos iš individualios veiklos pagal pažymą.
3. Tantjemos, atlygis už veiklą stebėtojų taryboje ar valdyboje, paskolų komitete.

4. Autoriniai atlyginimai iš darbdavio.
5. Pajamos už vadovavimą, skirtos mažosios bendrijos vadovui, kuris nėra bendrijos narys.
6. Pajamos už atliekų pardavimą, kurių metinė dalis viršijanti 12 VDU.
7. Pajamų, kurios gautos vykdant veiklą su verslo liudiju, metinė dalis viršijanti 50 000 eur.
8. Pajamos ne iš darbo santykių, kurių metinė dalis viršijanti 12 VDU (Dėl gyventojų pajamų apmokestinimo pokyčių nuo 2026, 2025).

Tokia tvarka yra apmokestinami mokesčiu mokėtojai nuo 2026 m. pagrindiniais GPM tarifais. Sumuojamos pajamos reiškia tai, kad gyventojas gaudamas kelis darbo užmokesčius ar papildomų pajamų, gale metų būtų apmokestinamas susumuojant bendras jo pajamas, išskyrus tas kurios numatytos GPMĮ 6 str. Iki 2026 m. galiojo tik du pagrindiniai GPM tarifai 20 ir 32 procentų. 20 procentų tarifas buvo taikomas 60 VDU neviršijančioms metinėms pajamoms, o 32 procentų – viršijančioms 60 VDU. Svarbu paminėti ir papildomus tarifus, nuo 2026 m. įsigaliojo ir pakeitimai 15 procentų GPM tarifui, GPMĮ 6 str. 6 d. nustato pajamas, kurios nesumuojamos su kitomis GPM pajamomis. Nepriklausomai nuo pajamų dydžio, įstatymo nustatytoms pajamoms galios tik 15 procentų GPM tarifas (Gyventojų pajamų apmokestinimui taikomi pajamų mokesčio tarifai..., 2025). Į šį pajamų sąrašą, kuris galiojo iki 2026 m., nuo 2026 m. buvo įtrauktos tokios pajamos, kaip:

1. Akcijos, dalys ar pajos, kurios įgytos ne per investicinę sąskaitą (reikalavimas išlaikyti ilgiau nei 5 m. iki jų perleidimo ar pardavimo nuosavybėn).
2. Iš investicinės sąskaitos išmokėtos lėšos, kurios viršijo išmokėjimo metu investicinėje sąskaitoje buvusį įnašą.
3. Gyvybės draudimo išmokoms.
4. Pensijų fondo gautai pensijos išmokai.
5. Kitais įstatyme numatytais atvejais.

Visos kitos įstatyme neįvardintos pajamos, nuo 2026 m. yra įskaičiuojamos į metines apmokestinamąsias pajamas, nustatant bendrą pajamų VDU dydį ir GPM tarifą (Gyventojų pajamų apmokestinimui taikomi pajamų mokesčio tarifai..., 2025). 5 procentų tarifas, lyginant iki 2026 m. ir nuo 2026 m. įsigaliojusius pakeitimus, pačios pajamos už kurias yra taikomas 5 procentų tarifas nepasikeitė, bet pasikeitė riba (iki 2026 metų buvo taikoma 120 VDU riba, nuo 2026 m. 12 VDU riba)

Autoriaus vertinimu, šie pasikeitimai yra gana dideli ir teigiami, kadangi valstybė pradeda taikyti labiau progresyvinį apmokestinimo modelį, apkraudama tą mokesčių mokėtojų grupę, kuriai ta papildoma mokestinė našta ženkiai nepajuntama. Priežastis, dėl kurios valstybė yra įpareigota surinkti lėšas yra aiški. Pasaulyje besitęsiantys neramumai, valstybių agresorių vykdomi išpuoliai, karinės operacijos. Kad šalis išliktu saugi ir rami, dėl savos ateities ir nepriklausomybės, yra svarbu būti pasiruošus bet kokiam scenarijų. Šiai dienai priimami sprendimai didinant mokesčius, gali sukelti didelį nepasitenkinimą žmonių, kurie yra įpareigoti papildomai mokestiniai naštai. Bet tuo pačiu reikia suprasti, kad tai yra daroma dėl ramybės, saugumo ir kad valstybė bei jos institucijos būtų pasiruošusios pasirūpinti savo žmonėmis. Dėl šios priežasties valstybė turi surinkti atitinkamą dalį lėšų į valstybės biudžetą. Iš šių papildomų mokesčių, įsigaliojusių nuo 2026 m., įskaitant ir GPM, 90 procentų jų bus skiriama Lietuvos gynybos finansavimui (Mokestinių pasiūlymų paketas, 2025). Finansų ministerija skaičiuoja, kad iš papildomų mokesčių, gynybai finansuoti, per 2026 m. turėtų būti surinkta daugiau kaip 300 mln eur., o 2027 m. – daugiau kaip pusė milijardo (Siūlomi mokesčių pakeitimai ir..., 2025). Autoriaus nuomone, šis valstybės pasirinkimas, kas liečia tarifus, yra teisingas, kadangi taikant didesnius mokesčius visiems, labai stipriai nukentėtų mažiau uždirbanti gyventojų dalis, kuri šiai dienai sudaro didžiąją daugumą, turint omenyje, kad Lietuvoje vidutinis darbo užmokestis 2025 m. III ketv. siekė vos 2427.6 eur (Vidutinis darbo užmokestis, 2025).

Svarbus pasikeitimas yra ir žemės ūkiui. Seimas priimant įstatymo pakeitimą, nuo 2026 m. nusprendė nustatyti ir atskirą nuo kitų pajamų progresinį apmokestinimą žemės ūkio veiklos pajamoms. Tai reiškia, kad nuo 2026 m. įsigaliojusiame įstatymų pakeitime, fiziniams asmenims, vykdantiems žemės ūkio veiklą, apmokestinamųjų pajamų dalis, kuri neviršija 60 VDU sumos, yra apmokestinama taikant 15 procentų GPM tarifą. Pajamų dalis, kuri viršija 60 VDU sumą, yra apmokestinama 20 procentų GPM tarifu (Seimas įteisino naują GPM tarifą..., 2025). Autoriaus nuomone, toks valstybės sprendimas leis ūkininkams toliau sėkmingai plėtoti žemės ūkį Lietuvoje ir prekyboje pamatysime vis daugiau produktų su užrašu „užauginta Lietuvoje“ ar „pagaminta Lietuvoje“.

Nuo 2026 m. pasikeitė tvarka ir individualią veiklą pagal pažymą ar pagal verslo liudijimą vykdantiems gyventojams. Iki 2026 m. metų gyventojai, kurie vykdė individualią veiklą pagal verslo liudijimą, buvo apmokestinami fiksuoto dydžio mokesčiu. Nuo 2026 m. gyventojai vykdantis individualią veiklą pagal verslo liudijimą apmokestinami fiksuotu pajamų mokesčiu, bet jeigu metinė pajamų dalis viršija 50 000 eur., gyventojai apmokestinami pagrindiniais progresiniais GPM tarifais (Mokesčių

reforma 2026: kokie pokyčiai laukia, 2025). Nuo 2026 m. individualios veiklos pagal pažymą apmokestinimui galioja kintantis tarifas, kuris priklauso nuo gyventojų pajamų. Gyventojas, kuris užsiima individualia veikla, metinėms pajamoms neviršijant 20 000 eur., bus taikomas 5 procentų GPM tarifas, nuo 20 000 eur. iki 42 500 eur. tarifas nuo 5 procentų palaipsniui didėja iki 20 procentų tarifo. Gyventojui, kurio metinės pajamos viršija 42 500 eur., sumuojant metines pajamas, bus taikomas pagrindinis GPM tarifas (20, 25 ir 32 procentų) (Mokesčių reforma 2026: kokie pokyčiai laukia?). Tokiu būdu gyventojų, vykdančių individualią veiklą ir gaunančių pajamas, kurios viršija 42 500 eur., apmokestinimas priartėja prie darbo užmokesčio apmokestinimo. Iki 2026 m. galiojusiuose įstatymuose, individuali veikla buvo apmokestinama proporciniu metodu, buvo taikomas mažesnis tarifas – 15 procentų GPM tarifas. Išlaidų atskaitymai, kuriais pasinaudojus, vykdančiam individualią veiklą gyventojui, buvo galima sumažinti išlaidas. Išlaidų sumažinimas buvo galimas dviem būdais: pateikiant dokumentus apie patirtas išlaidas vykdančiam individualią veiklą arba pasirenkant taikyti 30 procentų išlaidų normą. Nuo 2026 m. šie išlaidų atskaitymai vis dar taikomi, nepasikeitė ir taikymo sąlygos. Taigi, pagrindiniai pasikeitimai kalbant apie individualią veiklą yra apmokestinimo tarifų pasikeitimai. Gyventojai, užsiimantys individualia veikla ir viršijantys įstatyme nustatytą metinių pajamų ribą, nuo 2026 m. bus apmokestinami pagal pagrindinius GPM tarifus. Taip pat, gyventojai norintys pradėti vykdyti individualią veiklą pagal pažymą, nuo 2026 metų, ne vėliau kaip vieną darbo dieną iki veiklos vykdymo pradžios, privalės apie tai informuoti mokesčių administratorių, centrinio mokesčių administratoriaus nustatyta tvarka (Dėl gyventojų pajamų apmokestinimo pokyčių nuo 2026 metų, 2025). Autoriaus nuomone, individuali veikla, taps mažiau patrauklia tiems gyventojams, kurie gauna didesnes pajamas, kadangi nuo šių metų šie gyventojai pajus ženkliai didesnę mokestinę naštą. Šis klausimas, ar verta rinktis individualią veiklą nuo 2026 m. yra sukėlęs nemažai diskusijų internete. Būtent šią temą, internetinio portalo buvo kalbinamas Vilniaus universiteto docentas. Šiame interviu aptariama, kada verta likti prie individualios veiklos, o kada geriau pereiti prie mažosios bendrijos. Docento yra pabrėžiama, kad gaunant pajamas iki 20 000 eur., kai tarifas yra tik 5 procentai, tokiu atveju yra verta likti prie individualios veiklos. Esminis gyventojų apsisprendimas, dėl tolimesnio individualios veiklos vykdymo, turi įvykti kai metinės pajamos perkopia 42 500 eur, nuo to momento gyventojas vykdančias individualią veiklą pagal pažymą yra apmokestinamas pagrindiniais GPM tarifais (Ar 2026 metais apsimoka pereiti..., 2025). Autoriaus vertinimu, šioje situacijoje individuali veikla turi didelį pranašumą, kadangi veikla nereikalauja jokių papildomų dokumentų, kuriuos reikia tvarkyti atsidarius mažąją bendriją, taip pat išlieka

galimybę mokesčius apskaičiuoti ir deklaruoti savarankiškai. Šis pasirinkimas turėtų būti svarstomas tik tada, kai tolimesnis individualios veiklos vykdymas praktiškai nebeapsimoka. Priimant šį sprendimą, svarbu paskaičiuoti ir pasverti tiek individualios veiklos, tiek mažosios bendrijos privalumus bei trūkumus.

Pasikeitimas nuo 2026 m. įvyko ir dėl sveikatos draudimo. Nuo šių metų darbdavio darbuotojui mokama sveikatos draudimo lengvatos riba yra nustatyta iki 350 eur. Iki 2026 m. darbdavio apmokėta suma už sveikatos draudimą buvo neapmokestinama GPM. Nuo šiol įmoka iki 350 eur. bus neapmokestinama GPM. Tai reiškia, kad jeigu darbdavys darbuotojui nupirks draudimo paketą, kurio suma viršys 350 eur., visa suma virš 350 eur. bus prilyginta darbuotojo atlyginimui ir bus apmokestinta (Progresiniai mokesčiai – nauja GPM era..., 2025). Iki 2026 m. sveikatos draudimų paketai buvo kaip gera paskata darbuotojui iš įmonės, kadangi jie nebuvo apmokestinami ir tuos paketus darbuotojas galėdavo išnaudoti savoms reikmėms. Po pakeitimų, sveikatos draudimas vis dar liks kaip geras priedas darbuotojams, tik tiek kad darbdaviui teks sekti sveikatos draudimų paketų sumas, kadangi nuo to gali priklausyti ir darbuotojo mokami mokesčiai.

Aktuali tema taip pat yra apie pasikeitimus pensijų kaupimo pakopos sistemoje. Nuo 2026 m. dalyvavimas antros pakopos pensijų kaupime tapo neprivalomu. Dalyvauti ar ne, gyventojai galės pasirinkti iki 2027 m. pabaigos. Dėl šių pasikeitimų pensijų kaupimo įstatyme, keitėsi ir su GPM sistema susiję aspektai. Gyventojai, kurie nuspręs per įstatymo nustatytą laikotarpį pasitraukti iš pensijų kaupimo pakopos, atgaus savo sumokėtas įmokas ir kartu sukaupytą investicinį prieaugį. Ši išmoka nebus apmokestinta GPM. Galimybę atsiimti dalį savo sukaupytų pinigų turės ir gyventojai, kurie nenori nutraukti dalyvavimo pensijos kaupime. Šie gyventojai turės galimybę vieną kartą iki pensinio amžiaus atsiimti 25 procentus savo sukaupytų pinigų ir už tai būti neapmokestinamais GPM (Mokesčių ir teisės naujienlaiškis 2026 m. sausis, 2026). Autoriaus nuomone, tai yra dar viena naudinga ir aktuali lengvata, kurią gyventojas gali pasinaudoti ir šiam gyventojui pasirinkimui yra duodamas gana didelis laiko tarpas, per kurį jis gali apsispręsti.

Paskutinis pasikeitimas, kuris yra irgi gana aktualus šiai dienai tai nekilnojamas turtas, kadangi didžioji dalis gyventojų investuoja į nekilnojamąjį turtą ar tiesiog nori jį atsinaujinti savo būstą. Iki 2026 m. už parduotą nekilnojamąjį turtą, pajamos nebuvo apmokestinamos GPM jeigu:

1. Nekilnojamas turtas buvo savininko nuosavybei 10 metų ar daugiau iki pardavimo.

2. Nekilnojamojo turto savininkas 2 metus iki turto pardavimo, parduodamame nekilnojamame turte buvo deklaravęs savo gyvenamąją vietą.
3. Jeigu nekilnojamojo turto savininkas deklaravo gyvenamąją vietą tame nekilnojamame turte, bet trumpiau nei dvejus metus, o per 12 mėnesių nuo nekilnojamojo turto pardavimo nusipirko kitą nekilnojamąjį turtą ir ten deklaravo savo gyvenamąją vietą (Kokie mokesčiai laukia 2026 m. pardavus nekilnojamąjį turtą, 2025).

Nuo 2026 m. pasikeitė tik vienas iš šių išvardintų punktų, visi kiti liko nepasikeitę. Nuo šiol yra sutrumpintas nekilnojamojo turto išlaikymas savininko nuosavybėje, laikotarpis buvo sutrumpintas nuo 10 metų iki 5 metų. Tai turėtų paskatinti jaunos gyventojus nebijoti įsigyti turto ir neprisirišti prie nekilnojamojo turto dideliu laiko tarpui, netikus bus galima jį parduoti ir už tai gyventojai nebus apmokestinami papildomai. Autoriaus nuomone, naujasis pasikeitimas gyventojui suteiks daugiau galimybių disponuojant savo nekilnojamuoju turtu, gyventojai taip pat turės daugiau laisvės apsisprendimui ar net didesnės finansinės naudos. Nusipirkus būstą už gerą rinkos kainą, žiūrint kaip stipriai kyla nekilnojamojo turto kainos, išlaikius būstą 5 metus, galima būtų nemenkai iš to užsidirbti. Tokios lengvatos gali sudominti ir spekuliantus, norinčius iš to užsidirbti. Dėl šios priežasties gana sunku vertinti šį pasikeitimą, ar tai labiau teigiamas ar tai neigiamas. Galima bus pamatyti tik šių metų gale arba kitais metais, kai bus matoma statistika ir ar tai dar labiau nepaveikė jau ir taip didelių nekilnojamojo turto kainų.

2025 m. pasirodžius GPMĮ pakeitimo projektui, gana greitai sureagavusi visuomenė internete paskelbė daugelį mitų. Šie mitai buvo sukurti visuomenės, kol dar nebuvo plačiai išaiškinta apie naujai pasirodžiusius pakeitimus. Lietuvos Respublikos Finansų ministerija ėmėsi iniciatyvos ir šiuos mitus išskleidė. Mitų buvo įvairiausių, kaip kad bus apmokestinamos senatvės pensijos, nors jos yra kaupiamos iš apmokestinamų pajamų ir tam kad išvengti dvigubo apmokestinimo, senatvės pensija yra neapmokestinama. Visuomenėje buvo girdima ir nepasitenkinimų, kad buvo nepasitarta su visuomenę, neišklausyti verslo bei visuomenės pasiūlymai, bet prieš priimant pakeitimus, Finansų ministerija kvietė visuomenę teikti pasiūlymus pakeitimų paketui tobulinti. Taip pat buvo kalbama, kad labiausiai šis GPM pasikeitimas paveiks gyventojus gaunančius mažas arba vidutines pajamas ir jiems bendrai didės GPM, bet šie pasikeitimai paveiks tik didesnes pajamas gaunančius gyventojus, kurie viršys įstatyme nurodytas pajamas. Dar vienas mitas, kad parduodant nekilnojamąjį turtą gyventojas bus apmokestintas 32 procentų GPM tarifų buvo taip pat paneigtas, kadangi sąlygos, kad nekilnojamas turtas būtų neapmokestintas kaip tik buvo sušvelnintos. Kaip ir iki šių metų atitinkantys sąlygas

atvejai nebus apmokestinami GPM (Mitai apie GPM pasikeitimus, 2025). Autoriaus nuomone, tokios internete paskleistos kalbos ar mitai, gali blogai informuoti kitą visuomenės dalį, kuri nėra linkusi sekti įstatymo projektų ir taip galimas didelis visuomenės susiskaldymas bei supriešinimas. Finansų ministerijos iniciatyva buvo laiku ir vietoje, kadangi šiuo informaciniu straipsniu buvo išsklaidyti visi kilę neteisingi mitai apie GPM pasikeitimus nuo 2026 m.

Apibendrinant, iš esmės perėjimas prie dar labiau progresinės GPM sistemos Lietuvoje, autoriaus vertinimu, yra naudingas tiek Lietuvai, tiek gyventojams, ypač tiems, kurių metinės pajamos yra mažesnės. Šiuo atveju lyginant proporcinį apmokestinimo būdą su progresiniu, abu šie turi minusų ir plusų. Proporcinio apmokestinimo minusai manytina kad yra ryškesni, kadangi apmokestinant visus gyventojus vienodu tarifu, sukeltų didelę pajamų nelygybę, mažiau pajamų uždirbančių gyventojų nepasitenkinimą. Progresinio apmokestinimo modelio naudojimas, valstybei leidžia sumažinti mokestinę naštą mažiau uždirbantiems ir skirti ją daugiau uždirbantiems. Tokiu būdu siekiama teisingiau paskirstyti mokestinę naštą, mažinti pajamų nelygybę. Tuo tarpu valstybė gali užtikrinti tvarias ir ilgalaikes pajamas į valstybės biudžetą bei padidinti valstybės gynybos fondo finansavimą. Šie 2026 m. GPM tarifo pokyčiai parodo reikšmingą sistemos pasikeitimą, kadangi nuo daugelio atskirai apmokestinamų pajamų rūšių, prieinama prie vieningo, progresyvaus apmokestinimo principo.

3. LIETUVOS GPM SISTEMOS PALYGINAMOJI ANALIZĖ SU EUROPOS SĄJUNGOS

Europos Sąjungoje nėra bendros GPM sistemos. Koks bus gyventojų pajamų mokestis kiekviena valstybė narė gali jį nustatyti pati. Dėl šios priežasties yra matomi valstybių narių nustatyti skirtingi tarifai, lengvatos, neapmokestinami dydžiai ar mokesčių apskaičiavimo ir mokėjimo tvarkos. Svarbiausia, kad kiekvienos valstybės narės nacionaliniai įstatymai neprieštarautų Europos Sąjungos teisei ir jos principams (EU individuals right under EU law, 2024). Europos teismų praktika rodo, kad nacionalinis pajamų mokesčio įstatymas negali diskriminuoti nerezidentų, paneigti realių su pajamomis susijusių atskaitymų ar nepagrįstai riboti lengvatų mokesčių mokėtojams, kurie gauna pajamas keliose valstybėse. Vienas iš pavyzdžių yra Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT) sprendimas, kuriame buvo pripažinta, kad Estijos pajamų mokesčio įstatymas neatitiko Europos Sąjungos suformuotų principų ir Estija nepritaikydama savo įstatymo pagal Europos Sąjungos teisę, neįvykdė savo pareigų pagal susitarimus su Europos Sąjunga (ESTT sprendimas 2012 m. gegužės 10 d. byloje C-39/10).

Europos Sąjungos nėra nustatyta tikslios tvarkos dėl asmenų, kurie gyvena, dirba ir leidžia savo laiką kitoje valstybėje narėje. Tai nusprendžia kiekviena valstybė narė dėl savo taikomų mokesčių rezidentams. Europos Sąjunga apibrėžia, kad valstybė kurioje asmuo yra rezidentas dažnu atveju gali apmokestinti bendras asmens uždirbtas pajamas visame pasaulyje (Income taxes abroad, 2025). Taip pat yra apibrėžiamas apytikslis terminas, po kurio asmuo prabuvęs tam tikrą laiką valstybėje narėje, dirbęs ir gyvenęs, yra laikomas rezidentu. Dažnu atveju, valstybėse narėse asmuo laikomas rezidentu, jeigu ten praleidžia daugiau negu 6 mėnesius per metus. Tačiau jeigu asmuo praleidžia mažiau negu 6 mėnesius kitoje valstybėje narėje, jis vis dar yra apmokestinamas savos šalies, kurioje jis yra mokesčių mokėtojas (Income taxes abroad, 2025). Tokiu momentu atsiranda tikimybė dvigubam apmokestinimui, bet kad tai neįvyktų, dauguma Europos Sąjungos valstybių narių yra pasirašiusios sutartis dėl dvigubo apmokestinimo. Tokios sutartys apsaugo asmenis nuo dvigubo apmokestinimo rizikos (Double taxation, 2024). ESTT yra suformulavęs principą, pagal kurį valstybės narės, taikydamos dvigubo apmokestinimo išvengimo mechanizmus, negali sudaryti situacijos, dėl kurios mokesčių mokėtojas, dirbantis keliose valstybėse, prarastų dalį asmeninių ir šeiminių mokesčių lengvatų. Šiuo suformuluotu principu, yra reikalaujama, kad GPM sistema neapsunkintų

laisvo darbuotojų judėjimo ir mokesčių mokėtojai, gaunantys pajamas keliose valstybėse, nebūtų diskriminuojami (ESTT sprendimas 2002 m. gruodžio 12 d. byloje C-385/00).

Pagrindiniai GPM sistemų modeliai, kurie yra taikomi Europos Sąjungoje yra progresinis ir proporcinis. Tarp jų dažniau naudojamas yra progresinis apmokestinimo modelis (Taxing wages 2025, 2025). Europos Sąjungoje taikomi mokesčių tarifai svyruoja nuo 10 procentų GPM tarifo iki net 60.5 procentų tarifo (Top personal income tax rates in Europe, 2026). Analizuojant „Tax foundation“ tyrimų agentūros pateiktus duomenis už 2026 m. galime pamatyti, kad mažiausią GPM tarifą taikančios valstybės yra Rumunija ir Bulgarija, kurios taiko aukščiausią 10 procentų GPM tarifą. Šios užimama 34 vietą pagal aukščiausią Europoje įstatymuose numatytą tarifą. Tuo tarpu aukščiausias taikomas tarifas yra Danijoje (60.5 %), Prancūzijoje (55.4 %) ir Austrijoje (55 %). Šios valstybės pagal duomenis atitinkamai užima 1, 2 ir 3 vietas. Taip pat svarbu paminėti ir Baltijos šalis – Latvija taikanti aukščiausią 36 procentų tarifą užima 21 vietą, o Estija užima 29 vietą, taikydama 22 procentų tarifą. Lietuva taikanti aukščiausia 32 procentų GPM tarifą, remiantis duomenimis, užima 27 vietą (Top personal income tax rates in Europe, 2026). Pagal šiuos duomenis, galima būtų teigti, kad didesniais tarifais gyventojus apmokestinančios valstybės yra tos, kuriose surinktais mokesčiais yra plačiai finansuojamos viešosios paslaugos ir išvystyta socialinė apsauga. Tuo tarpu mažesni GPM tarifą taikančios valstybės nori pritraukti užsienio investicijas ir skatinti ekonominį šalies augimą.

Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (OECD) savo analizėje pabrėžia, kad lyginant atliktus statistinius tyrimus dėl GPM tarifo, tai neparodys tikrojo skirtumo tarp valstybių narių (Taxing wages, 2025). Todėl būtų teisingiau vertinti šalis ne tik pagal tarifus, bet ir pagal visą jų GPM sistemą. Kadangi palyginimas su visomis valstybėmis narėmis būtų labai ilgas, šiame darbe bus palyginamos tik kelios išrinktos valstybės narės. Išrinktų valstybių narių GPM sistemos bus palygintos su Lietuvos GPM sistema.

3.1. Latvijos GPM sistema ir jos palyginimas su Lietuvos GPM sistema

Lietuva, Latvija ir Estija dažnu atveju užsienio žiniasklaidoje yra minimos bendrai, kaip Baltijos šalys. Šias šalis sieja bendra istorija, taip pat šias šalis daro panašias ir regionas, kadangi jos yra kaimynės. Latvija yra viena iš Baltijos šalių. Tam kad kokybiškai galėtume palyginti Latvijos GPM sistema su Lietuvos, išanalizuosime

pagrindinius 2026 m. Latvijos GPM sistemos aspektus, juos palyginsime su Lietuvos GPM sistema ir įvertinsime.

Latvijos GPM sistema yra nustatyta Latvijos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymu, kuris įsigaliojo nuo 1994 m. sausio 1 d (On personal income tax, 1993). Nuo 1994 m. Latvijos GPM buvo taikomas proporcinis apmokestinimo metodas, kuris laikui bėgant kito, našta buvo sušvelninta lengvatomis (Latvia Stumbling Towards Progressive Income Taxation, 2015, p. 1). Nuo 2018 m. Latvijoje pradėtas taikyti progresinis apmokestinimo metodas, kuris pakeitė iki tol taikytą proporcinį apmokestinimo metodą (Tax Reform in Latvia..., 2018, p. 5). Taigi pirmas panašumas tarp Latvijos ir Lietuvos yra tas, kad šios šalys yra taikančios progresyvių apmokestinimo metodą. Nagrinėjant Latvijos GPMĮ, galime pamatyti, kad mokesčių objektas yra apibrėžtas kaip mokesčio mokėtojo apmokestinamosios pajamos. GPM objektas yra suskirstytas į pajamas rezidentui, nerezidentui ir mikroįmonių mokesčių mokėtojams. Latvijos rezidentui GPM objektas yra mokestiniu laikotarpiu apmokestinamųjų pajamų suma, o kalbant būtent apie darbo užmokestį, mokesčio objektas yra mėnesio apmokestinamosios pajamos. Nerezidentui GPM objektas yra Latvijoje gautos pajamos, tokios kaip: pajamos iš meninkų, sportininkų ar trenerių profesinės veiklos; samdomo darbo; pajamos iš nekilnojamo turto ir kitos įstatyme apibrėžtos pajamos. Mikroįmonių mokesčių mokėtojui mokesčio objektas yra nustatomas pagal mikroįmonių mokesčio įstatymą (On personal income tax, 1993). Taigi, Latvijoje GPM objektu įvardijamos yra mokesčio mokėtojo apmokestinamosios pajamos. Mokesčių mokėtojas Latvijos GPMĮ yra nustatytas kaip rezidentas, nerezidentas ir mikroįmonių mokesčių mokėtojas. Kiekvienas iš šių turi atitikti įstatyme nustatytas sąlygas. Latvija GPM įstatymu nustato sąlygas, vieną iš šių atitinkantis asmuo bus laikomas Latvijos rezidentu:

1. Asmuo turi deklaruotą gyvenamąją vietą Latvijoje.
2. Latvijoje išbūna ilgiau negu 183 dienas per 12 mėnesių laikotarpį.
3. Asmuo yra Latvijos pilietis, dirbantis užsienyje Latvijos vyriausybei (Taxes in Latvia, 2026, p. 11).

Lyginant Latvijos ir Lietuvos GPM objektą ir mokesčių mokėtojus, galima teigti, kad tai yra labai panašu, kadangi tiek Lietuva, tiek Latvija taiko mokesčius nuolatiniais ir nenuolatiniais gyventojams (rezidentams ir nerezidentams), taip pat mokesčio objektas abiejų šalių yra apibrėžiamas kaip mokesčių mokėtojo apmokestinamosios pajamos. Latvijoje atskirai išskiriamas mikroįmonių mokesčių mokėtojas, kuris yra apibrėžtas mikroįmonių mokesčių įstatyme. Autoriaus vertinimu, Latvijos įstatymuose galime pastebėti kiek labiau komplikuočiau formuluoję, tačiau įstatyme gana plačiai apibrėžtas

mokesčių objektas. Lietuvos įstatymai suformuluoti paprastesne, lengviau suprantama formuluote.

Pagrindiniai Latvijos įstatyme nustatyti tarifai yra trys, juos galima pamatyti lentelėje žemiau:

2 lentelė. Latvijos taikomi pagrindiniai GPM tarifai.

Tarifas	Taikymo sąlygos
25,5 % - metinėms pajamoms neviršijus 105,300 eur. sumos.	Apmokestinant metines pajamas. Pajamas iš ūkinės veiklos. Kitas pajamas, kaip: Autorinį atlyginimą, kurį moka kolektyvio valdymo organizacija; Autorinį atlyginimą (už autorių teises), kurį moka autorių teisių paveldėtojams;
33 % - metinėms pajamoms viršijus 105,300 eur. sumą.	Pajamos iš verslo sutarties (jeigu verslo veikla nėra registruota); Pajamos iš lošimų; Pajamos iš nekilnojamojo ar kilnojamojo turto nuomos ar išperkamosios nuomos, jei apie neregistruotą ekonominę veiklą nebuvo pranešta.
3 % - papildomas tarifas	Kai metinės pajamos viršija 200 000 eur. sumą.

Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis Latvijos Respublikos mokesčių administratoriaus pateikiamais duomenimis.

2 lentelėje yra išskirti pagrindiniai Latvijos GPM tarifai tai 25,5 % ir 33 % tarifai. Kaip papildomas yra išskiriamas ir 3 procentų tarifas, kuriuo yra apmokestinami asmenys, kurių pajamos viršija 200 000 eur. per metus (Personal income tax rates, 2025). Pagrindinis 25,5 % tarifas Latvijoje yra taikomas mėnesinėms apmokestinamosioms pajamoms, tokioms kaip darbo užmokesčio pajamos, išmokėta pensija ar nedarbingumo pašalpa. Taip pat šiuo tarifu yra apmokestinamos bendros gautos pajamos iš kapitalo, pajamos iš investicinės sąskaitos, apmokestinamos metinės profesionalių sportininkų

bendros metinės pajamos, pajamos iš kapitalo turto pardavimo (Personal income tax rates, 2025). Lyginant Latvijos ir Lietuvos tarifus, galime pamatyti tiek panašumų, tiek skirtumų. Abi šios šalys taiko progresinį apmokestinimo metodą, tik Lietuvos yra labiau progresinis. Latvija taiko 2 progresinius tarifus, o Lietuva – 3. Lietuvos tarifas šiuo atveju yra labiau diferencijuotas pagal gyventojų metines pajamas. Latvija taiko pagrindinį tarifą 25,5 % įstatyme numatytoms pajamoms, šioms jis yra fiksuotas tarifas. Lietuva fiksuoto dydžio tarifą 15 % turi tik kaip lengvatą, kurią taiko įstatyme apibrėžtomis pajamoms. Gana svarbus skirtumas yra tas, kad Latvija taiko papildomą 3 % tarifą pajamoms viršijančioms įstatyme nustatytą ribą, o Lietuva papildomo tarifo netaiko. Būtų svarbu paminėti ir vieną šalių panašumą dėl individualios veiklos. Latvijoje individualios veiklos pajamos, kaip ir Lietuvoje nuo 2026 m., yra sumuojamos su bendromis metinėmis pajamomis ir apmokestinamos progresyviuoju GPM tarifu. Tai reiškia, kad tiek Lietuvoje, tiek Latvijoje individualios veiklos pajamos yra traktuojamos kaip ir visos kitos asmens gaunamos pajamos, neišskiriamos atskirai, neskaitant tų atveju, kuriuos įstatymas numato kitaip. Paskutinis akivaizdus skirtumas yra tas, kad Latvijoje yra apmokestinama pagrindiniu GPM tarifu pensija ir nedarbingumo pašalpa, kai tuo tarpu Lietuvoje pensija išvis nėra apmokestinama GPM, o nedarbingumo išmokai yra taikomas lengvatinis 15 % GPM tarifas. Bendrai palyginus aukščiausią įmanomą taikomą tarifą šalyse, Lietuvos yra 32 % GPM tarifas, o Latvijos siekia 36 %.

Latvijoje taikoma daugelis GPM lengvatų. Viena iš naujausių Latvijoje nuo 2026 m. taikomų GPM lengvatų yra lengvata fiziniams asmenims, kurie yra kapitalo bendrovės dalininkai, gautiems dividendams taikomas 6 % GPM tarifas (Changes in taxation and finances from 2026, 2026). Lietuva pajamoms iš paskirstytojo pelno (dividendams) taiko 15 % GPM tarifą, lyginant su Latvijos tai yra ženkliai didesnis tarifas, kuris gali lemti didesnę investitorių potraukį į Latvijos pusę. Latvijoje taikomas neapmokestinamasis minimumas, kuris nuo 2025 m. Latvijoje nebepriklauso nuo pajamų lygio, lyginant su ankstesniais metais. Tai yra nuo 2026 metų, Latvija atsisakė diferencijuoto minimumo ir perėjo prie fiksuoto (Non-taxable minimum and tax allowances, 2026). Autoriaus vertinimu, Latvijos perėjimas prie fiksuoto neapmokestinamo minimumo yra palankesnis sistemai, kadangi tai yra mažiau komplikauta, lengviau suprantama visuomenės. Latvijoje neapmokestinamasis minimumas taikomas:

1. Metinėms pajamoms iki 6 600 eur.
2. Senatvės pensijai iki 12 000 eur. per metus.
3. Grįžusio iš emigracijos asmens pensija, tokia kokia numatyta atitinkamoje užsienio šalyje (Non-taxable minimum and tax allowances, 2026).

Taigi, šiems įstatymo numatytiems atvejams, Latvija taiko neapmokestinamąjį minimumą. Ši Latvijos lengvata yra panaši į Lietuvoje taikoma NPD. Pagrindinis skirtumas yra tas, kad Latvijoje neapmokestinamos pajamos yra tik tuo atveju, jeigu metinės pajamos neviršija 6 600 eur., o Lietuvoje maksimalus NPD taikomas iki 8964 eur. metinių pajamų. Autoriaus nuomone, Lietuvoje yra sukuriama geresnė sąlyga asmenims, kurie gauna mažesnes pajamas, kadangi Latvijoje viršijus įstatymo nustatytą sumą, pajamos yra apmokestinamos pagrindiniu 25,5 % GPM tarifu. Lietuvoje dėl taikomo NPD, gyventojai gaunantys mažas ir vidutines pajamas moka mažesnę GPM lyginant su Latvija, kadangi Lietuvoje taikomas metinis NPD yra iki 34 370,67 eur. metinės pajamų sumos. Tai reiškia, kad pajamoms Lietuvoje, kurios neviršija įstatyme nustatytos sumos (8964 eur.), pritaikius NPD, GPM yra lygus nuliui. Ši riba, iki kurios asmens pajamos nėra apmokestinamos (Latvijoje) arba GPM tarifas susilygina su nuliu (Lietuvoje), Lietuvoje yra aukštesnė negu Latvijoje.

Latvija taip pat taiko mokesčių lengvatą išlaikytiniams. Ši lengvata siekia 3000 eur. per metus už kiekvieną išlaikytinį. Lengvata yra taikoma išlaikytiniams, kurie atitinka sąlygas nustatytas Latvijos GPMĮ (Non-taxable minimum and tax allowances, 2026). Taip pat Latvijoje yra numatytos papildomaos mokesčių lengvatos. Viena iš šių skirta neįgaliesiems asmenims, kurios dydis yra nuo 1440 eur. iki 1848 eur. per metus, kita – asmenims kuriems buvo suteiktas politinio represuotojo arba nacionalinio pasipriešinimo judėjimo dalyvio statusas, kurios dydis siekia 1848 eur. per metus. Šios lengvatos sumažina mokesčio bazę (Non-taxable minimum and tax allowances, 2026). Manytina, kad tai yra sveikintina valstybės iniciatyva, kuri parodo, kad asmenys yra palaikomi valstybės, o patriotiškumas ir atsidavimas valstybei nepamiršamas.

Latvijoje, kaip GPM lengvata yra leidžiami atskaitymai:

1. Įmokoms pagal gyvybės draudimo sutartis ar pensijos fondus;
2. Išlaidos švietimui;
3. Sveikatos priežiūros ir medicinos paslaugoms,
4. Dovanotoms sumoms, kurios buvo pervestos organizacijoms išskirtoms įstatymo (Taxes in Latvia, 2026, p. 13).

Šie atskaitymai, negali viršyti sumos nurodytos Latvijos GPMĮ. Lyginant šią lengvatą su Lietuvos GPM lengvata, šios lengvatos yra panašios, kadangi tiek Latvijos GPM sistemoje, tiek Lietuvos šios lengvatos yra taikomos. Skirtumas toks, kad ši lengvata Latvijoje yra kiek labiau išplėsta, kaip kad leidžiamas atskaitymas sveikatos priežiūrai ir medicinos paslaugoms, ar sumoms kurios yra dovanojamos organizacijoms, ko Lietuvos GPM sistema nenustato įstatymu. Autoriaus nuomone tai yra gana reikšminga lengvata,

kadangi kiekvienas žmogus per metus patiria išlaidų sveikatos priežiūrai ar medicinos paslaugoms, kas šiuo atveju Latvijoje leidžia dalį to susigrąžinti.

Paskutinė Latvijos lengvata yra pajamos, kurios yra visiškai neapmokestinamos GPM. Tiek Latvijos GPMĮ, tiek Lietuvos GPMĮ numato šias neapmokestinamąsias pajamas. Tai reiškia, kad abi šios šalys numato išimtis, įstatyme nustatytais atvejais, tam tikros pajamos nėra apmokestinamos.

Latvijoje GPM mokestinis laikotarpis yra kalendoriniai metai. Darbdaviai, kurie moka atlyginimus savo darbuotojams, kiekvieną mėnesį privalo išskaičiuoti pajamų mokestį iš darbuotojams mokamų darbo atlyginimų ir pervesti jį atitinkamoms institucijoms (Individual – Tax administration, 2026). Latvijoje kitais metais po mokestinio laikotarpio nuo kovo 1 d. iki birželio 1 d. yra pildoma metinė pajamų deklaracija (Tax application, 2021). Mokesčių mokėtojas pildydamas iš anksto suformuotą deklaraciją, gali pridėti papildomus dokumentus, tokiu būdu apskaičiuodamas pats sumą, kurią privalės sumokėti. Jeigu mokant mėnesinį atlyginimą darbdavys nemokėjo mokesčių, tuo turi pasirūpinti metinę deklaraciją pildantis mokesčių mokėtojas (darbuotojas). Latvijos GPM įstatymas nurodo, kad mokestis turi būti sumokėtas iki kitų metų po apmokestinamųjų metų birželio 23 d. (įstatymo numatytais atvejais terminas gali būti pratęstas iki liepos 23 d.). Permokos yra grąžinamos mokesčių mokėtojams birželio 23 d., liepos 23 d. ir rugpjūčio 23 d. (įstatymo nustatytais atvejais terminas gali prailgėti iki rugsėjo 2 d.) (Tax application, 2021). Latvijoje GPM apskaičiavimo ir mokėjimo tvarka yra panaši į Lietuvos, pagrindinis skirtumas būtų terminai: kada pildoma metinė pajamų deklaracija, iki kada reikia sumokėti mokestį, bei valstybės grąžintinos sumos sumokėjimo terminas. Visi kiti aspektai panašūs, kadangi šios šalys turi sistema, kuriose galima pildyti jau iš anksto suformuotas deklaracijas, jas papildyti papildomais duomenimis.

Apibendrinant, šių valstybių GPM sistemos yra gana panašios, tiek kad jos taiko progresinį apmokestinimo metodą, tiek kai kuriomis lengvatomis, kaip kad neapmokestinamosios pajamos ar NPD. Taip pat vienas iš panašumų yra tas, kad šios valstybės sumuoja bendras metines pajamas ir nuo jų taiko GPM tarifą, nebent įstatymas nustato kitaip. Skirtumus galima būtų išskirti kelis. Vienas iš skirtumų būtų dalis lengvatų taikomų Latvijoje, tokios kaip leidžiami atskaitymai už sveikatos priežiūrai ar medicinos paslaugų išlaidoms. Šis leidžiamas atskaitymas yra Latvijos GPM sistemos pranašumas, kadangi Lietuvoje toks nėra nustatytas įstatymu. Tokiu būdu Latvija mažina mokestinę naštą gyventojui. Taip pat Latvijoje taikoma lengvata išlaikytiniams, kas taip pat sumažina mokestinę naštą turintiems išlaikytinius, Lietuvoje kol kas tai nėra taikoma.

Kalbant apie Lietuvos sistemos privalumus, verta paminėti, kad Lietuvoje taikomas žemesnis pagrindinis tarifas mažesnes pajamas gaunančiam gyventojui (20 %), skirtumas lyginant su Latvija (25,5 %) yra net 5.5 %. Taip pat dėl taikomo NPD Lietuva išlieka pranašesnė už Latviją, kadangi toks NPD taikymas, kokį šiai dienai turime Lietuvoje, ženkliai sumažina mokestinę naštą mažesnes arba vidutines pajamas uždirbantiems gyventojams, ko šiuo atveju negalima būtų pasakyti apie Latviją.

3.2. Estijos GPM sistema ir jos palyginimas su Lietuvos GPM sistema

Kita Baltijos šalis yra Estija. Iš Baltijos šalių, Estija yra vienintelė kuri savo GPM sistemoje taiko proporcinio apmokestinimo metodą. Estijos GPM sistema reglamentuoja Estijos GPM įstatymas, kuris buvo priimtas 1999 m. gruodžio 15 d. ir įsigaliojo nuo 2000 m. sausio 1 d. (Income Tax Act, 1999). Ši GPM sistema tuo metu buvo unikali visoje Europoje, kadangi tai buvo įvesta vienodo tarifo mokesčių sistema. Ši sistema Estijoje veikia iki šiol, nepaisant nedidelių pakeitimų (Estonian Tax Structure, 2014, p. 2).

Analizuojant Estijos GPMĮ, mokesčio objektas yra įvardijamas kaip mokesčio mokėtojo pajamos, iš kurių atskaityti įstatymų leidžiami atskaitymai (Income Tax Act, 1999). Tai reiškia, kad mokesčio objektas yra apmokestinamosios mokesčio mokėtojo pajamos, jeigu jų įstatymas neatleidžia nuo mokesčio. Estijos mokesčių administratorius apibrėžia apmokestinamąsias pajamas, kaip:

1. Darbo užmokestis ir su darbo santykiais susijusios išmokos.
2. Individualios veiklos pajamos.
3. Nuomos pajamos.
4. Turto pardavimo ar kitokio perleidimo pajamos
5. Kiti įstatyme numatyti atvejai (Income and social taxes, 2025).

Svarbu paminėti, kad Estijoje juridiniams asmenims taikomas GPM už papildomas išmokas, dovanas, aukas. Taip pat apmokestinamas ir įmonės paskirstomas pelnas, šiuo atveju yra galiojanti išimtis, jeigu pelnas yra investuojamas į įmonę, o nėra paskirstomas – GPM netaikomas (Income and social taxes, 2025). Pagal Estijos GPMĮ, mokesčių mokėtojais yra laikomi fiziniai asmenys, bendrasis investicinis fondas, akcinė investicinė bendrovė ir juridinis asmuo (Income Tax Act, 1999). Fiziniai asmenys yra skirstomi į rezidentus ir nerezidentus. Fizinis asmuo laikomas rezidentu, jeigu atitinka vieną iš šių sąlygų:

1. Jeigu asmuo gyvena Estijoje.

2. Asmuo Estijoje praleidžia ne mažiau kaip 183 dienas, per 12 iš eilės einančių kalendorinių mėnesių.

3. Asmuo yra Estijos diplomatas, dirbantis užsienyje.

Rezidentai privalo mokėti pajamų mokestį nuo visų pajamų, gautų tiek Estijoje, tiek užsienyje (Determining residency, 2026). Nerezidentais laikomi tie asmenys, kurie neatitinka nei vienos iš aukščiau nurodytų sąlygų. Nerezidentas moka mokestį tik už pajamas gautas Estijoje (Determining residency, 2026). Lyginant šiuos Estijos GPM sistemos aspektus su Lietuvos GPM sistemos, galime teigti, kad iš šių aspektų sistemos yra gana panašios. Esminis skirtumas yra tas, kad Estijoje įmonėms taikomas GPM apmokestinant tokias pajamas kaip dovanas, papildomas išmokas ar aukas, ko tuo tarpu Lietuvos GPM sistema nenumato.

Kaip ir buvo minėta, Estijoje yra taikomas proporcinis apmokestinimo metodas. Iki šiol taikomas proporcinis apmokestinimo metodas Estijoje buvo įvestas ne tam, kad užtikrinti ekonominį efektyvumą ar mokestinę lygybę, o dėl sistemos paprastumo, kadangi tuo metu buvo būtina sukurti sistemą, kuri būtų tiek gana efektyvi, tiek lengvai valdoma (Personal Income Tax in Estonia..., 2012, p. 2). 2024 m. Estijos GPM tarifas buvo 20 %. Nuo 2025 m. Estijoje pradėtas taikyti 22 % GPM tarifas. Šiais metais Estijoje GPM tarifas nepakito, liko toks pats kaip ir 2025 m. Pats tarifas yra fiksuotas ir taikomas visoms pajamoms (kurios yra apmokestinamos GPM) apmokestinti. Autoriaus nuomone, lyginant su Lietuvos GPM sistema, Estijos GPM sistemą tai padaro ženkliai paprastesnę, lengviau suprantamą kiekvienam gyventojui, kas skamba kaip privalumas. Bet tuo pačiu, taikant fiksuota GPM tarifą, mokestinė našta yra vienoda visiems mokesčių mokėtojams. Nepriklausomai nuo to, kiek gyventojai uždirba, jie moka tą patį mokestį. Manytina, kad Lietuvos GPM sistema šiuo aspektu yra pranašesnė, kadangi mažiau uždirbantys turi mažesnę mokestinę naštą, valstybėje yra mažesnė mokestinė nelygybė. Didesnę naudą gauna Estijos gyventojų dalis, kurie uždirba didesnes pajamas, nes jie yra taip pat apmokestinami 22 % GPM tarifu, lyginant su Lietuva, didesnes pajamas uždirbantiems gyventojams taikomas 32 % GPM tarifas. Palyginus yra matomas gana nemažas skirtumas (10 %) tarp aukščiausio taikomo tarifo lyginamose valstybėse.

Pagrindinė lengvata Estijoje yra bazinis neapmokestinamasis dydis. Iki 2026 m. Estijoje buvo taikoma kiek kitaip. Iki 654 eurų per mėnesį (7848 eur. per metus) pajamoms buvo taikoma pagrindinė neapmokestinama pajamų dalis. Pagrindinė neapmokestinama pajamų dalis mažėjo didėjant metinėms pajamoms (Calculation of basic exemption, 2026). Tai reiškia, kad jeigu metinės pajamos neviršijo 14 400 eur., metinė bazinė neapmokestinama pajamų dalis sudarė 7 848 eur. Didėjant pajamoms nuo

14 400 eur. iki 25 200 eur. per metus, bazinė neapmokestinama pajamų dalis mažėjo pagal tam tikrą formulę (Calculation of basic exemption until the end of 2025, 2026). Ši lengvata buvo labai panaši į Lietuvos naudojamą NPD lengvatą. Nuo 2026 m. Estijoje ši lengvata pasikeitė. Šiuo metu yra bazinė neapmokestinama pajamų dalis yra 700 eur. per mėnesį (iki 8 400 eur. per metus). Pagrindinis skirtumas yra tas, kad bazinė neapmokestinama pajamų dalis nemažėja didėjant pajamoms (Basic exemption from 1 January 2026, 2026). Tai reiškia, kad nuo 2026 m. Estijoje bazinė neapmokestinama pajamų dalis nebepriklauso nuo asmens pajamų ir nemažėja didėjant pajamoms. Pagrindinę neapmokestinamąją pajamų dalį gali taikyti tik vienas darbdavys, t. y. jeigu darbuotojas dirba keliems darbdaviams, jis savo prašymą dėl bazinės neapmokestinamosios pajamų dalies gali pateikti tik vienam darbdaviui. Jeigu darbuotojai nepateikia prašymo dėl bazinės neapmokestinamosios pajamų dalies, darbdavys privalo taikyti GPM nuo viso darbuotojo darbo uždarbio (Basic exemption from 1 January 2026, 2026). Ši lengvata galioja ir pensinio amžiaus asmenims, gaunantiems pensiją. Lengvata yra taikoma pensininkų pajamoms iki 776 eur. per mėnesį arba 9 312 eur. per metus. Kaip ir buvo minėta, iki 2026 m. Estijos lengvata buvo labai panaši į Lietuvoje taikomą NPD. Dabar Estijoje tiesiog yra įstatymo nustatyta suma, iki kurios pajamos nėra apmokestinamos. Lyginant su Lietuvos NPD, Estijos lengvata yra paprasčiau suprantama ir mažiau komplikauta, be to riba, iki kurios pajamos nėra apmokestinamos yra gana didelė. Šis Estijos lengvatos pasikeitimas, autoriaus nuomone, yra gana sveikintinas Estijai, kadangi nuo komplikOTOS ir sunkiai suprantamos lengvatos, buvo pereita prie paprastesnės lengvatos.

Kaip vieną iš lengvatų, Estija taiko tam tikrų išlaidų iš apmokestinamųjų pajamų atskaitymą. Tai reiškia, kad pildant pajamų mokesčio deklaraciją, iš pajamų galima atskaityti tokias išlaidas, kaip:

1. Bazinė neapmokestinama pajamų dalis
2. Mokslų išlaidos.
3. Papildomos įmokos į pensijų fondą.
4. Dovanos, aukos.
5. Kiti įstatyme nustatyti atvejai.

Išlaidas patirtas dėl mokymosi ar dovanojant bei aukojant, galima atskaityti iš pajamų iki 1200 eur, o bendrai visi išlaidų atskaitymai negali viršyti 50 % mokesčių mokėtojo apmokestinamųjų pajamų per tą patį apmokestinimo laikotarpį (Tax incentives from 2026, 2026). Estijos mokesčių administratorius pabrėžia, kad fizinis asmuo iš savo metinių pajamų gali atskaityti mokymosi išlaidas savo, savo vaikų, anūkų, seserų ar

brolių, jaunesnių nei 26 metai, naudai. Amžiaus riba yra taikoma tik kitiems asmenims, pačiam mokesčių mokėtoji patyrus mokymosi išlaidas ir jas atskaitant, amžiaus riba netaikoma (Training expenses, 2026). Estijos GPMĮ yra nustatyti mokymosi išlaidų sąrašas, kurias galima atskaityti iš metinių apmokestinamųjų pajamų. Taip pat patyrus mokymosi išlaidas ir viršijus metinį limitą išlaidų atskaitymo (1200 eur.), šias išlaidas galima perleisti savo sutuoktiniui arba registruotam partneriui (Sharing tax incentives, 2026). Lietuva taip pat taiko išlaidų atskaitymo iš metinių pajamų lengvatą. Lyginant Estijos ir Lietuvos lengvatos taikymo sąlygas, Estijos yra pateikiamas gana platesnis sąrašas, tokiu būdu Estijos gyventojui yra skiriama galimybė susigrąžinti didelę dalį iš gyventojų patirtų išlaidų. Estijoje buvo taikomas dar platesnis sąrašas lengvatų iki 2025 m., kurios šiuo metu jau yra nebetaikomos. 2024 m. Estijoje buvo taikoma lengvata būsto paskolos palūkanoms, buvo padidinama bazinė neapmokestinama pajamų dalis išlaikant du ar daugiau vaikų, taip pat nepanaudota bazinė neapmokestinamųjų pajamų dalis galėjo būti perkeliama sutuoktiniui (Tax incentives from 2025, 2026).

Estijos mokesčių administratorius pabrėžia, kad darbdaviai deklaruoja ir moka visus darbo mokesčius nuo darbo užmokesčio, išskaičiuoja GPM, taip pat moka už nedarbo įmokas bei socialinį mokestį už darbuotojus. Tam tikrais atvejais, gali mokėti ir privalomas kaupiamąsias įmokas už darbuotojus (Income from employment, 2026). Šios sąlygos yra tik pajamoms susijusios su darbo santykiais. Lyginant su Lietuvos GPM sistema, gyventojai, kurie dirba tam tikrose įmonėse moka mokesčius patys, t. y. išskaičiuojama iš jų atlyginimo, o Estijoje darbdaviai turi pareigą visą tai apmokėti patys. Autoriaus nuomone, tai Estijoje sukuria didesnę mokestinę naštą įmonėms (darbdaviams), kadangi už kiekvieną darbuotoją turi mokėti papildomus mokesčius patys, tuo tarpu darbuotojams tai yra privalumas, nes gaunant atlyginimą yra išskaičiuojamas GPM ir kiti įstatyme nurodyti mokesčiai, kurie bendrai nėra dideli.

Kaip ir jau buvo minėta, darbdavys kiekvieną mėnesį deklaruoja ir moka mokesčius už savo darbuotojus. Metinis apskaičiavimas vyksta tada kai yra pateikiama pajamų deklaracija. Mokesčių mokėtojai pildo deklaracijos formas per mokesčių administratoriaus pateiktą sistemą. Pagal Estijos GPMĮ, mokesčių mokėtojai privalo pateikti pajamų deklaraciją iki kitų metų po mokestinio laikotarpio balandžio 30 d. Ši deklaracija yra pateikia Estijos mokesčių administratoriui. Mokesčių mokėtojas pildydamas deklaraciją, gali pridėti papildomus dokumentus, pagrindžiančius pajamas ar išlaidas, kurios nebuvo pridėtos deklaracijoje iki tol (Income Tax Act, 1999).

Apibendrinant, pagrindinis šių valstybių GPM sistemų skirtumas yra apmokestinimo metodas. Lietuva taiko progresinį apmokestinimo metodą, tuo tarpu Estija

– proporcinį. Manytina, kad Lietuvoje taikomas apmokestinimo metodas yra gana labiau komplikotas ir ne toks paprastas kaip Estijos, bet pagrindinis progresinio apmokestinimo privalumas yra tas, kad taikant šį apmokestinimo metodą, valstybėje yra užtikrinama mažesnė pajamų nelygybė, negu toje kurioje taikomas proporcinis. Kita vertus, Estijoje yra taikoma daugelis lengvatų, kurios sumažina gyventojų mokestinę naštą. Tai galima būtų išskirti kaip Estijos GPM sistemos privalumą, kadangi taikant tokias lengvatas kaip bazinis neapmokestinamasis dydis, gyventojams mokestinė našta neturėtų būti stipriai juntama, ypač tiems, kurie uždirba mažesnes arba vidutines pajamas. Nors ir Lietuvoje tarifas nėra fiksuotas, kaip Estijoje, autoriaus nuomone, Estija yra pranašesnė savo taikomomis lengvatomis, kadangi kai kurios yra labiau efektyvesnės mažinant gyventojų mokestinę naštą.

3.3. Švedijos GPM sistema ir jos palyginimas su Lietuvos GPM sistema

Švedija yra top 10 Europos valstybių sąraše, kurios taiko aukščiausią GPM tarifą regione. Švedija yra 7 vietoje ir jos aukščiausias taikomas GPM tarifas yra 52.3 % (Top Personal Income Tax Rates In Europe, 2026). Lyginant Švedijos aukščiausią taikomą GPM tarifą su Lietuvos, galime pastebėti, kad skirtumas yra labai didelis. Tam, kad būtų galima kokybiškai palyginti valstybių GPM sistemas, analizuosime Švedijos GPM sistemą. Švedijos GPM sistema yra apibūdinama, kaip dvejopa, kurioje darbo užmokestis ir kapitalo pajamos apmokestinamos atskirai (Earnings responses to even higher taxes, 2022, p. 6). Taip pat svarbu paminėti, kad Švedija buvo pirmoji šalis, 1991 m. vykdydama didelę reformą įvedė tokią GPM sistemą, kurioje darbo pajamos yra apmokestinamos progresiniu mokesčiu, o kapitalo – proporciniu (The Dual Income Tax System in Sweden, 2023, p. 1). Plačiau apie tai pakalbėsime tolimesnėje dėstymo dalyje.

Švedijos GPM sistema yra nustatyta Švedijos pajamų mokesčio įstatymu, kuris buvo pasirašytas 1999 m. gruodžio 16 d. ir įsigaliojo 2000 m. sausio 1 d (Inkomstskattelag, 1999). Švedijos GPM mokesčio objektas nėra nustatytas vienu straipsniu, jis yra išskaidytas per kelis straipsnius. Švedijos GPM 10 str., 13 str. ir 41 str., mokesčio objektą nustato kaip fizinio asmens apmokestinamąsias pajamas, kurios yra skirstomos į trys grupes: pajamas gautas iš darbo santykių, pajamas iš verslo, pajamas iš kapitalo (Inkomstskattelag, 1999). Tai reiškia, kad Švedijoje mokesčio objektas yra tik tos pajamos, kurios yra apibrėžtos įstatymo. Lyginant su Lietuvos GPM sistemos mokesčio objektu, Švedijoje tai nėra visos gyventojų pajamos, o tik tam tikros įstatymo apibrėžtos pajamos, suskirstytos į rūšis. Mokesčių mokėtojas Švedijoje taip pat yra skirstomas į dvi

kategorijas. Pagal Švedijos GPMĮ 3 str. mokesčių mokėtojas yra apibrėžiamas kaip fizinis asmuo, kuris gali būti priskiriamas į neribotai apmokestinamų asmenų grupę ir ribotai apmokestinamų asmenų grupę (Inkomstskattelag, 1999). Neribota mokesčių prievolė yra taikoma asmenims, kurie:

1. Yra Švedijos gyventojai (Ši dalis netaikoma diplomatomams).
2. Nuolat gyvena Švedijoje.
3. Turintiems reikšmingų ryšių su Švedija ir anksčiau čia gyvenusiems.

Asmenys, kurie atitinka šios kategorijos sąlygas ir priklauso jai yra apmokestinami nuo visų savo pajamų, nepriklausomai nuo to ar jos gautos Švedijoje ar užsienyje (Inkomstskattelag, 1999). Pagal Švedijos GPMĮ 3 str. 17 d. ribotos mokesčių prievolės kategorijai priklauso asmenys, kuriems yra netaikoma neribota mokesčių prievolė ir užsienio valstybės diplomatomams ar konsulatui Švedijoje (Inkomstskattelag, 1999). Taip pat riboto apmokestinimo kategorijai gali būti taikomas ir specialus režimas. Tai reiškia, kad Švedijoje fizinio asmens mokestinė prievolė tiesiogiai priklauso nuo jo rezidavimo statuso. Lyginant Švedijos mokesčių mokėtojus su Lietuvos, galime pastebėti, kad yra gana panašu. Švedijoje mokesčių mokėtojai yra skirstomi į rezidentus ir nerezidentus (ribotai ir neribotai apmokestinamus asmenis), kaip ir Lietuvoje jie yra suskirstyti į nuolatinius ir nenuolatinius gyventojus, skiriasi tik formuluotė, bet principas tas pats.

Švedijoje taikomus GPM tarifus galima būtų išskirti į tris grupes:

1. Savivaldybių ir regionų taikomi GPM tarifai.
2. Valstybės taikomas GPM tarifas.
3. Nerezidentams taikomas GPM tarifas.

Pirmoji grupė yra savivaldybių ir regionų GPM tarifai. Švedijos GPMĮ 65 str. 3 d. nustato, kad fiziniams asmenims, kurie atitinka neriboto apmokestinimo kategorijos sąlygas, atitinkamoje savivaldybėje ir regione taikomas atitinkamas GPM tarifas. Tai reiškia, kad savivaldybių ir regionų tarifo dydis priklauso nuo savivaldybės ir regiono kuriame gyvena asmuo. Įstatymas taip pat apibrėžia ir gyvenamosios vietos savivaldybėje sąvoka. Asmuo yra priskiriamas tam tikrai savivaldybei pagal tai, kurioje savivaldybėje jis buvo registruotas lapkričio 1 d. prieš mokesčių metus (Inkomstskattelag, 1999). Tai reiškia, kad fiziniai asmenys kurie yra neribotai apmokestinami, turi prievolę mokėti GPM tarifą pagal savivaldybę ir regioną, kuriame jie gyvena. Gilinant į Švedijos vietos savivaldą, galima paminėti tai, kad vietos savivalda Švedijoje susideda iš dviejų lygmenų – 290 savivaldybių ir 21 regiono. Tarybų nariai yra renkami 4 metų kadencijai. Savivaldybės ir regionai yra finansuojami iš pajamų mokesčio ir centrinės vyriausybės dotacijų. Savivaldybės lyginant su regionais, turi daugiau išteklių ir funkcijų.

Savivaldybės turi papildomas funkcijas, kaip: švietimas, socialinės paslaugos, vaikų darželiai, pagyvenusių žmonių priežiūra. Tai pat savivaldybės atsakingos už vietinę infrastruktūrą (Subnational Sweden, 2020, p. 4). Tiek savivaldybėms, tiek regionams Švedijos Konstitucija leidžia rinkti mokesčius, kitaip tariant, savivaldybės ir regionai gali priimti savarankiškus sprendimus. Savivaldybės ir regionus valdo išrinkti politikai, kurie dirba savivaldybių ir regionų tarybose (Municipalities and regions, 2025). Tai reiškia, centrinė vyriausybė leidžia savivaldybėms ir regionams patiems spręsti dėl taikomų mokesčių dydžio. Taigi, bendrai šios grupės GPM tarifas susidaro iš dviejų dydžių: savivaldybės ir regiono taikomų tarifų. Supaprastinant informaciją, bus pateikta lentelė, kurioje pavaizduotas 2026 m. bendras vidutinis šios grupės GPM tarifas.

3 lentelė. Švedijos bendras vidutinis savivaldybių ir regionų taikomas tarifas 2026 m.

Vidutinis savivaldybių GPM tarifas	20.69
Vidutinis regionų GPM tarifas	11.69
Bendras taikomas vidutinis GPM tarifas	32.38

Šaltinis: sukurta autoriaus, remiantis Švedijos statistiką rengiančios vyriausybės agentūros duomenimis (The total municipal tax rate decreases in 2026, 2026).

Analizuojant pateiktą lentelę, galime pamatyti, kad bendras GPM yra sudarytas iš savivaldybių ir regionų taikomų tarifų. Pagal tai galime teigti, kad bendras vidutinis 2026 m. Švedijos savivaldybėse taikomas GPM tarifas yra 32,38 %. Visoje Švedijoje, savivaldybių ir regionų GPM tarifas svyruoja nuo 28,93 % (taikomas Osteraker savivaldybėje) iki 35,50 % (taikomas Vilhelmina savivaldybėje) (Local tax rates 2026..., 2026). Autoriaus nuomone, šis taikomas savivaldybių ir regionų GPM tarifas rezidentams gali daryti įtaką renkantis savo gyvenamąją vietą šalyje, kadangi nuo šios gali priklausyti ir mokamų mokesčių dydis. Taip pat tai gali būti ir priežastis, keičiant asmenų gyvenamąją vietą iš vienos savivaldybės į kitą.

Antrai grupei išskirtas mokestis yra valstybinis pajamų mokestis nuo darbo ir veiklos pajamų. Šį mokestį nustato Švedijos GPMĮ 65 str. 5 d., kuris yra fiksuoto 20 % dydžio tarifas (Inkomstskattelag, 1999). Šiuo GPM tarifu yra apmokestinami tik tie

neriboto apmokestinimo prievolę turintis asmenys, kurių metinės pajamos viršija įstatyme nustatyta riba. Švedijos mokesčių administratorius nurodo, kad valstybinis 20 % pajamų mokestis yra taikomas tai apmokestinamųjų darbo pajamų daliai, kuri viršija 643 000 SEK (apie 58 742 eur.) (Teknisk beskrivning, 2025, p. 3). Tai reiškia, kad šis valstybinis GPM tarifas yra mokamas tik tuo atveju, jeigu yra viršijama metinė pajamų suma, kurios dydis yra nustatomas įstatymų nustatyta tvarka. Taip pat svarbu paminėti, kad prie valstybinio pajamų mokesčio yra priskiriamas dar vienas mokestis, kuris skirtas kapitalo pajamoms apmokestinti. Šį mokestį nustato Švedijos GPMĮ 65 str. 7 d., kurio tarifas yra 30 % (Inkomstskattelag, 1999). Žiūrint plačiau, Švedijos GPMĮ 41 str. 1 d. mums leidžia suprasti, kad į kapitalo pajamas patenka išlaidos ir pajamos susijusios su turto ir skolų turėjimu, bei kapitalo prieaugis ir kapitalo nuostoliai, o Švedijos GPMĮ 42 str. 1 d. apibrėžia pajamas, kurios yra laikomos kapitalo pajamomis (palūkanos, dividendai, pajamos iš būsto nuomos ir kiti įstatyme numatyti atvejai) (Inkomstskattelag, 1999). Svarbu paminėti tai, kad pajamos ir išlaidos kurios yra priskiriamos verslo veiklos pajamoms, jos nėra įtraukiamos į šį kapitalo mokestį. Tai reiškia, kad jeigu asmuo gauna tam tikrų palūkanų, dividendų arba uždirba parduodamas nekilnojamą turtą, šios pajamos patenka į kapitalo apmokestinamąsias pajamas. Nuo likusio pertekliaus yra taikomas 30 % tarifas. Taigi, valstybinis pajamų mokestis ir kapitalo pajamų mokestis apibrėžiamas viename straipsnyje, bet jų taikymo sąlygos skiriasi. Valstybinio pajamų mokesčio tarifas yra taikomas asmenims viršijusiems tam tikrą sumą, o kapitalo pajamų mokesčio tarifas yra taikomas visiems neriboto apmokestinimo asmenims, kurie gauna pajamų susijusių su kapitalo pajamomis.

Trečiasis GPM tarifas yra skirtas apmokestinti nerezidentus (ribotai apmokestinamus fizinius asmenis). Švedijos mokesčių administratorius pabrėžia, kad Švedijoje yra taikomas specialus režimas SINK (specialusis pajamų mokestis ne rezidentams). Šis specialusis režimas galioja asmenims užsieniečiams, kurie atvažiuoja dirbti į Švediją trumpiau nei 6 mėnesius. Taip pat SINK galioja ir pensiją gaunantiems Švedijoje (SINK – special income tax for non-residents, 2026). Nuo šių metų šis specialus režimas tapo dar labiau patrauklesnis, kadangi taikomas režimo tarifas sumažėjo nuo 25 % iki 22,5 %, o nuo 2027 m. sumažės iki 20 % tarifo taikomo pajamoms apmokestinti (SINK – special income tax for non-residents, 2026).

Prie mokamų GPM tarifų fiziniams asmenims, kurie yra neribotai apmokestinami, prisideda ir tokie mokesčiai kaip laidojimo mokestis, kuris dažnu atveju yra sumuojamas prie bendro GPM tarifo, ir keletas kitų mokesčių, kuriuos apibrėžia Švedijos GPMĮ (Funeral fee, 2026). Autoriaus nuomone, pati sistema yra labai plati ir kalbant vien apie

tarifus ar mokesčius, jų yra išties labai daug. Manytina, kad bandant apibūdinti Švedijos naudojamą apmokestinimo metodą būtų galima jį įvardinti kaip mišrųjį, kadangi kai kurie GPM tarifai yra fiksuoti kas leidžia mums suprasti, jog tai proporcinis apmokestinimo metodas, bet galima sutikti ir progresinio apmokestinimo metodo bruožų, kadangi valstybinis pajamų mokestis atsiranda tik tada, kai asmenų gaunamos pajamos viršija tam tikrą sumą, kas mums leidžia identifikuoti tai kaip progresinį apmokestinimo metodą.

Pagrindinės Švedijoje taikomos lengvatos yra nustatytos Švedijos GPMĮ 62 str., 63 str. ir 67 str. Bendrieji atskaitymai yra nustatyti GPMĮ 62 str. ir yra taikomi atskaitant:

1. Nuostolius.
2. Nurašytus asmeninius įnašus.
3. Užsienio socialines draudimo įmokas.
4. Periodines subsidijas.
5. Pensijų santaupas.

Taip pat įstatymas nurodo, kad teisę į tokius atskaitymus turi tie, kurie visiškai atsakingi už mokesčių mokėjimą (Inkomstskattelag, 1999). Autoriaus nuomone, panaši lengvata taikoma Lietuvos GPM sistemos lengvatoje, kuri yra apibrėžta kaip išlaidos kurias galima atskaityti iš metinių pajamų. Galima teigti, kad pats lengvatos principas yra panašus, bet esminis skirtumas tarp Lietuvos ir Švedijos lengvatos susidaro lyginant lengvatos turinį, t.y. kokie yra tie atskaitymai, dėl kurių galima atskaityti išlaidas.

Kita svarbi lengvata yra pagrindinis atskaitymas arba pagrindinė neapmokestinama pajamų dalis, Švedijoje ši lengvata vadinama „grundavdrag“. Šią lengvatą apibrėžia Švedijos GPMĮ 63 str. Ši lengvata taikoma neribotai apmokestinamiems fiziniams asmenims, kurie gavo darbo atlyginimą, darbo užmokestį ar panašaus pobūdžio išmokas. Kiekvienas fizinis asmuo, atitinkantis sąlygas nustatytas Švedijos GPMĮ turi teisę gauti šią lengvatą, ji gaunama be atskiro prašymo, t.y. suteikiama automatiškai (Basic tax-free allowance, 2026). Taip pat įstatymas nustato šios lengvatos taikymą ir asmenims kurie gyveno Švedijoje visą mokestinių metų laikotarpį, bet nebuvo joje registruotas ir negyvenantiems visus mokestinio laikotarpio metus Švedijoje, bet deklaravote daugiau negu 90 % savo metinių pajamų Švedijoje. Asmenys, atitinkantis šias sąlygas, turi užpildyti prašymą pildant metinę pajamų deklaraciją (Basic tax-free allowance, 2026). Autoriaus teigimu, ši lengvata yra naudinga ne tik neribotai apmokestinamiems fiziniams asmenims, bet ir ribotai apmokestinamiems asmenims, kadangi uždirbdami per metus daugiau negu 90 % pajamų Švedijoje, rezidentai gali taikyti šią lengvatą ir turėti mažesnę mokestinę naštą, kas mano nuomone, gali skatinti užsienio šalies gyventojus vykti

užsidirbti į Švediją. Taip gaunama nauda ne tik užsieniečiams, bet ir pačiai valstybei gaunant papildomos darbo jėgos ir lėšų į valstybės biudžetą.

Kaip mokesčių lengvatą Švedijos GPMĮ 67 str. nustato mokesčių sumažinimus. Šis mokesčių sumažinimas yra įskaitomas į savivaldybės ir valstybės pajamų mokestį. Mokesčio sumažinimas yra taikomas:

1. Jūrų pajamoms.
2. Bendrosioms pensijų įmokoms.
3. Darbo pajamoms.
4. Ligos ir veiklos kompensacijoms.
5. Uždirbtoms pajamoms.
6. Dovanoms ir kitiems įstatyme numatytiems atvejams (Inkomstskattelag, 1999),

Švedijos mokesčių administratorius informuodamas visuomenę, pabrėžia kad yra taikomos kelios asmenims naudingos lengvatos. Viena iš jų yra mokesčių deklaracijoje taikomos atskaitos. Atskaitos negali būti taikomos už asmenines pragyvenimo išlaidas. Asmeniui norint taikyti šias atskaitas, reikia įrodyti patirtas išlaidas, atskaitos galimos tik už išlaidas, kurios susijusios su asmens darbu. Atskaitos yra galimos už:

1. Kelionėms į darbą ir iš darbo.
2. Darbo kelionėms.
3. Dirbant ir gyvenant per dvi šalis, kelionės namo.
4. Kitos išlaidos susijusios su darbu (Cummon deductions in the tax return, 2026).

Taip pat yra taikoma darbo pajamų mokesčio atskaita už uždirbtas pajamas. Šios atskaitos dydis priklauso nuo asmens pajamų dydžio ir ji gali būti atskaityta tik iš savivaldybės pajamų mokesčio. Šią atskaitą naudoja kiekvienas Švedijos darbdavys, mokėdamas atlyginimus, dėl jos suteikimo nereikia kreiptis papildomai. Sulaukusiems 66 metų asmenims, atskaita yra skaičiuojama kitaip (Employment tax deduction, 2025). Ši atskaita nėra taikoma tokioms pajamoms, kaip: ligos pašalpa, tėvystės pašalpa, pensija ir kt (Employment tax deduction, 2025).

Kaip ir buvo minėta anksčiau, darbdavys mokėdamas mokesčius, kiekvieną mėnesį užpildo tai deklaracijoje. Mokestinių metų pabaigoje yra pildomos deklaracijos fizinių asmenų. Mokesčių administratorius nenurodo tikslios datos, nuo kada galima pradėti pildyti metines pajamų deklaracijas, bet yra tiksliai nurodomas terminas iki kada deklaracijos turi būti pateiktos – gegužės 4 d (Declaring taxes – for individuals, 2025). Metinės pajamų deklaracijos metu fizinis asmuo pastebėjęs neatitikimus gali keisti

deklaracijoje pastebėtus trūkumus. Tai gali daryti iki galutinės deklaracijos priimimo (Making changes to your tax return..., 2025). Tokiu atveju, jeigu fiziniai asmenys neužpildo metinės pajamų deklaracijos, gali susilaukti papildomų piniginių sankcijų, kurias numato Švedijos mokesčių administratorius (If you are unable to file..., 2026).

Apibendrinant, išanalizavus Švedijos GPMĮ buvo pastebėtas pagrindinis skirtumas tarp Švedijos ir Lietuvos GPM sistemų. Lietuvoje yra taikomas progresinis apmokestinimo metodas, o Švedijoje yra taikomas mišrusis apmokestinimo metodas, kadangi Švedijoje yra naudojamas tiek progresinis, tiek proporcinis apmokestinimo metodai. Taip pat Švedijos centrinė vyriausybė nenustato visų GPM tarifų, dalį jų nustato regionų arba savivaldybių tarybos, kurios turi konstitucinę teisę savarankiškai ir laisvai tai daryti. Tuo tarpu Lietuvoje GPM tarifas yra nustatomas GPMĮ, kurio pakeitimą gali priimti tik LR Seimas. Švedijos skirta teisė savivaldybėms ar regionams savarankiškai nustatyti GPM tarifus, manytina, gali sukelti ir asmenų persikėlimą į kitas savivaldybes ar regionus dėl noro mokėti mažesnius mokesčius, bet ir tuo pačiu didesni mokesčiai gali lemti mažesnę apkrovą gyventojais tam tikrus miestus ar regionus. Patys tarifai lyginant Švedijos ir Lietuvos skiriasi gana ženkliai, net lyginant mažas pajamas gaunančio gyventojo apmokestinimą, GPM tarifų skirtumas viršija 10 %. GPM tarifas Švedijoje yra sudarytas iš kelių sluoksnių (savivaldybės, valstybės, kapitalo ar apmokestinimo nerezidentams), kas padaro jį labiau komplikuoatą nei Lietuvos. Šio darbo pirmoje dalyje padaryta išvada apie mišrųjį apmokestinimo metodą, dėl jo sudėtingumo, išanalizavus Švedijos GPM sistemą, galima būtų ją patvirtinti. Lyginant šalių GPM sistemoje taikomas lengvatas, Švedijoje yra daugiau taikomų lengvatų nei Lietuvoje, taip pat didelė dalis Švedijoje taikomų lengvatų yra orientuotų ne tik į nuolatinius Švedijos gyventojus, bet ir atvykstančius dirbti, kas iš esmės gali lemti užsienio šalių gyventojų vykimą užsidirbti. Šiuo atveju Lietuvoje didžioji dalis lengvatų yra nustatoma tik nuolatiniams gyventojams. Baigiant, mokesčių deklaravimo ir apskaičiavimo sistema šalyse yra gana panaši, net ir terminas iki kada reikia pateikti deklaracijas yra beveik vienodas, skirtumas tik kelios dienos.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

IŠVADOS:

- Atlikus Lietuvos GPM sistemos analizę, buvo nustatyta kad ją sudaro pagrindiniai mokesčio elementai: mokesčių mokėtojai, mokesčio objektas ir bazė, tarifai, lengvatos bei mokesčio apskaičiavimo ir mokėjimo tvarka. Lietuvos GPM sistema yra reikšminga valstybės fiskalinės politikos dalis, atliekanti ne tik biudžeto pajamų surinkimo, bet ir socialinio teisingumo užtikrinimo funkciją.
- Išnagrinėjus Lietuvos GPMĮ pasikeitimus nuo 2026 m. buvo nustatyta, kad esminis pokytis buvo sistemos perėjimas prie dar labiau progresyvesnės – pajamos apmokestinamos pagal tris progresinius tarifus: 20%, 25% ir 32 %. Taip pat buvo nustatytas platesnis gyventojų pajamų sumavimas. Lyginant su 2025 m. galiojusia tvarka, nuo 2026 m. buvo išplėstas progresinio apmokestinimo taikymas ir tam tikra apmokestinamųjų pajamų dalis buvo suvienodinta.
- Šiame darbe atlikta lyginamoji analizė rodo, kad efektyvi GPM sistema turi būti vertinama kompleksiskai, o ne vien pagal nominalius tarifus. Atlikus Latvijos, Estijos ir Švedijos GPM sistemų analizę, nustatyta, kad pagrindiniai skirtumai tarp valstybių GPM sistemų susidaro dėl skirtingų taikomų apmokestinimo metodų, taip pat taikomų skirtingų tarifų bei lengvatų. Lietuvos GPM sistema turi daug panašumų su Latvijos ir Estijos, bet gana stipriai skiriasi nuo Švedijos GPM sistemos.

PASIŪLYMAI:

- Užtikrinti didesnę Lietuvos GPM teisinio reguliavimo stabilumą, vengiant dažnų pakeitimų, kadangi tokie dažni pokyčiai gali sukelti mokesčių mokėtojų susipainiojimą, apsunkinti deklaravimo ir mokėjimo procesą bei gerokai padidinti mokesčių administratoriaus darbo krūvį aiškinant naują reguliavimą ir kontroliuojant jo taikymą.
- Siūlytina peržiūrėti GPM lengvatų sistemą, atsisakant perteklinių, riboto aktualumo ar istoriškai susiformavusių lengvatų, kurių taikymas priklauso nuo senų sutarčių sudarymo datų. Tai leistų sukurti nuoseklesnę ir mokesčių mokėtojams lengviau suprantama lengvatų sistemą.
- Siūlytina toliau tobulinti investicinės sąskaitos teisinį reguliavimą, aiškiau apibrėžiant sąskaitos naudojimą, deklaravimą ir pateikiant mokesčių mokėtojui plačius paaiškinimus. Tai padėtų išvengti praktinių klaidų bei skatintų dažnesni šios sąskaitos naudojimą.
- Tobulinti Lietuvos GPM sistemą, remiantis ES valstybių narių gerąją praktika, adaptuojant tam tikrus sprendimus, kurie geriausiai atitiktų Lietuvos socialinę, ekonominę ir teisinę aplinką.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai:

1. Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas (2004). *Valstybės žinios*, Nr. 63-2243.
2. Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas (2002). *Valstybės žinios*, Nr. 73-3085.
3. Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo komentaras (2025). (Aktuali redakcija 2025-10-10), VMI.

Europos Sąjungos valstybių narių teisės norminiai aktai:

4. Latvijos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas (1993). The supreme Council of the Republic of Latvia.
5. Estijos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas (1999). Riigikogu.
6. Švedijos Karalystės gyventojų pajamų mokesčio įstatymas (1999). Riksdagen.

Specialioji literatūra:

7. Bikas ir kt. (2015). *Gyventojų pajamų apmokestinimas*. Vilniaus universiteto leidykla.
8. Marcijonas, A. ir Sudavicius, B. (2003). *Mokesčių teisė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras.
9. Medelienė, A. ir Sudavičius, B. (2011). *Mokesčių teisė*. Vilnius: Registrų centras.
10. Montvidas, M. (2023). *Pajamų sąvoka ir pripažinimas gyventojų apmokestinimo kontekste: teoriniai pagrindai ir praktinės problemos*. Vilniaus universiteto leidykla. [Interaktyvus] <https://www.zurnalai.vu.lt/teise/en/article/download/34065/32546>.
11. Sudavičius, B. ir Medelienė, A. (2011). *Mokesčių teisė: vadovėlis*. Registrų centras.
12. Sudavičius, B. ir Endrijaitis, M. (2020). *Viešųjų finansų teisė*. Vadovėlis. Vilnius : VĮ Registrų centras.

Teismų praktika:

13. Europos Žmogaus Teisingumo Teismas, 2023 m. kovo 9 d. sprendimas byloje Nr. 12191/20, *Alexandr Gosudarev against the Republic of Moldova*.

14. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas, 2012 gegužės 10 d. sprendimas byloje Nr. C-39/10, *European Commission v Republic of Estonia*.
15. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas, 2002 m. gruodžio 12 d. sprendimas byloje Nr. C-385/00, *F.W.L. de Groot v Staatssecretaris van Financiën*.
16. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. spalio 9 d. nutarimas, byla Nr. 4/98.
17. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. vasario 15 d. nutarimas, byla Nr. 28/2009.
18. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. liepos 5 d. nutarimas, byla Nr. 2/2012-12/2012-9/2013.
19. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. kovo 15 d. nutarimas, byla Nr. 22/98.
20. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. rugsėjo 2 d. nutarimas, byla Nr. 53/01.
21. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2025 m. kovo 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-1115-575/2025.
22. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2020 m. vasario 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-1798-968/2020.
23. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2026 m. kovo 4 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-23-602/2026.
24. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2017 m. liepos 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-202-602/2017.
25. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2023 m. lapkričio 22 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-849-556/2023.

Kiti šaltiniai:

26. Lietuvių kalbos žodynas. (n. d.) [Interaktyvus] <https://www.lkiis.lki.lt/dabartinis>.
27. Šaskaita123.lt (2025). Kas yra neapmokestinamas pajamų dydis. Viskas apie neapmokestinamą pajamų dydį. [Interaktyvus] <https://saskaita123.lt/blog/kas-yra-neapmokestinamas-pajamu-dydis/>
28. VMI (2025). Lengvatos (išlaidos kurias galima atimti iš pajamų) [Interaktyvus] <https://www.vmi.lt/evmi/lengvatos-islaidos-kurias-galima-atimti-is-pajamu-21-str.-1>

29. SEB (2025). Investicinė sąskaita [Interaktyvus] <https://www.seb.lt/privatiems/taupymas-ir-investavimas/investavimas/investicine-saskaita>
30. VMI (2025). Dažniausiai užduodami klausimai. Apie investicinę sąskaitą [Interaktyvus] <https://www.vmi.lt/evmi/5552>
31. VMI (2025). Kriptovaliutų apskaita ir mokesčiai. [Interaktyvus] https://www.vmi.lt/evmi/documents/20142/391071/2025_09-kriptovaliutos.pdf
32. VMI (2026). Naujienos. Balandžio 7 d. gyventojai laikinai neturės galimybės pateikti pajamų mokesčio deklaracijų. [Interaktyvus] [Balandžio 7 d. gyventojai laikinai neturės galimybės pateikti pajamų mokesčio deklaracijų - Balandžio 7 d. gyventojai laikinai neturės galimybės pateikti pajamų mokesčio deklaracijų - VMI](#)
33. VMI (2026). Naujienos. Gyventojai jau gali deklaruoti investicinę sąskaitą. [Interaktyvus] [Gyventojai jau gali deklaruoti investicinę sąskaitą - Gyventojai jau gali deklaruoti investicinę sąskaitą - VMI](#)
34. VMI (2026). Gyventojų pajamų mokestis. [Interaktyvus] <https://www.vmi.lt/evmi/gyventuju-pajamu-mokestis2>
35. Finansistas.net (2025). Vidutinis darbo užmokestis. [Interaktyvus] <https://www.finansistas.net/vidutinis-darbo-uzmokestis.html>
36. VMI (2025). Tarifai . [Interaktyvus] <https://www.vmi.lt/evmi/tarifai-6-str.-1>
37. VMI (2025). Gyventojų pajamų apmokestinimui taikomi pajamų mokesčio tarifai nuo 2026-01-01 (VMI prezentacija).
38. VMI (2025). 2025 m. liepos 3 d. VMI aiškinamasis raštas apskričių valstybinėms mokesčių inspekcijos nr. R2727 „Dėl gyventojų pajamų apmokestinimo pokyčių nuo 2026 metų“. [Interaktyvus] https://www.vmi.lt/evmi/documents/20142/737112/final_informacinis_GPMmet%C5%B3.pdf
39. Lietuvos Respublikos Finansų ministerija (2025). Mokestinių pasiūlymų paketas. [Interaktyvus] <https://finmin.lrv.lt/lt/aktualus-valstybes-finansu-duomenys/mokestiniu-pasiulymu-paketas/>
40. Verslo žinios (2025). Siūlomi mokesčių pakeitimai ir kiek jų numatyta surinkti gynybai. [Interaktyvus] <https://www.vz.lt/finansai/2025/04/16/is-siulomu-mokesciu-pakeitimu-gynybai-kitamet-tikisi-surinkti-300-mln-eur-lesu-566572>
41. Lietuvos Respublikos Seimas (2025). Seimas įteisino naują GPM tarifą, atskirą apmokestinimą ūkininkams, papildomą NPD. [Interaktyvus] https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=35435&p_k=1&p_t=292207

42. Infolex (2025). Mokesčių reforma 2026: kokie pokyčiai laukia? [Interaktyvus] <https://www.infolex.lt/landing/?act=news&Tema=54&Str=149168#>
43. Šakaita123.lt (2025). Ar 2026 metais apsimoka pereiti iš individualios veiklos į MB? [Interaktyvus] <https://sakaita123.lt/blog/ar-2026-metais-apsimoka-pereiti-is-individualios-veiklos-i-mb/>
44. Countline.lt (2025). Progresiniai mokesčiai – nauja GPM era nuo 2026 -ųjų. Ne vienas gyventojas pajus didesnę apmokestinimo našta. [Interaktyvus] <https://www.countline.lt/progresiniai-mokesciai-nauja-gpm-era-nuo-2026-uju-ne-vienas-gyventojas-pajus-didesne-apmokestinimo-nasta/>
45. KPMG.com (2026). Mokesčių ir teisės naujienlaiškis 2026 m. sausis. Gyventojų pajamų mokesčio tarifai nuo 2026 m. [Interaktyvus] <https://kpmg.com/lt/lt/izvalgos/mokesciu-ir-teises-naujienlaskiai/2026-sausis.html>
46. Constat.lt (2025). Kokie mokesčiai laukia 2026 m. pardavus nekilnojamąjį turtą? [Interaktyvus] <https://constat.lt/kokie-mokesciai-laukia-2026-m-pardavus-nekilnojamaji-turta/>
47. Lietuvos Respublikos Finansų ministerija (2025). Mitai apie GPM pakeitimus. [Interaktyvus] <https://finmin.lrv.lt/lt/mitai-apie-gpm-pakeitimus/>
48. European Commission (2024). EU individuals rights under EU law. [Interaktyvus] https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation/personal-taxation/eu-individuals-rights-under-eu-law_en
49. Europa.eu (2025). Income taxes abroad. Which country can tax you? [Interaktyvus] https://europa.eu/youreurope/citizens/work/taxes/income-taxes-abroad/index_en.htm
50. Europa.eu (2025). Double Taxation. [Interaktyvus] https://europa.eu/youreurope/citizens/work/taxes/double-taxation/index_en.htm
51. OECD (2025). Taxing wages 2025. [Interaktyvus] https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/04/taxing-wages-2025_20d1a01d/b3a95829-en.pdf
52. Tax foundation (2026). Top Personal Income Tax Rates in Europe, 2026. [Interaktyvus] <https://taxfoundation.org/data/all/eu/top-personal-income-tax-rates-europe/>
53. Republic of Latvia (1993). On Personal Income Tax. [Interaktyvus] <http://likumi.lv/ta/en/en/id/56880>

54. Alf Vanags and Anna Zasova, BICEPS (2015). Latvia Stumbling Towards Progressive Income Taxation. [Interaktyvus] https://freepolicybriefs.org/wp-content/uploads/2015/11/freepolicybriefs_nov161.pdf
55. Baiba Jurisone and Liva Jirgensone, IOTA Papers (2018). [Interaktyvus] <https://www.iota-tax.org/ngsite/content/download/1444/29727>
56. Ministry of Finance, Republic of Latvia (2026). Taxes in Latvia. [Interaktyvus] <https://www.fm.gov.lv/en/media/24755/download?attachment=>
57. State Revenue Service, Republic of Latvia (2025). Personal income tax rates. [Interaktyvus] <https://www.vid.gov.lv/lv/iedzivotaju-ienakuma-nodokla-likmes>
58. State Revenue Service, Republic of Latvia (2026). Changes in taxation and finances from 2026. [Interaktyvus] <https://www.fm.gov.lv/en/changes-taxation-and-finances-2026>
59. State Revenue Service, Republic of Latvia (2026). Non-taxable minimum and tax allowances. [Interaktyvus] <https://www.fm.gov.lv/en/non-taxable-minimum-and-tax-allowances>
60. PWC.com (2026). Latvia. Individual – Tax administration. [Interaktyvus] <https://taxsummaries.pwc.com/latvia/individual/tax-administration>
61. State Revenue Service, Republic of Latvia (2021). Tax application. [Interaktyvus] <https://www.fm.gov.lv/en/tax-application>
62. RiigiTeataja.ee (1999). Income Tax Act. [Interaktyvus] <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/530092025005/consolide>
63. Viktor Trasberg (2014). Estonian Tax Structure. [Interaktyvus] https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2493024
64. Republic of Estonia, Estonian Tax and Customs Board (2026). Determining residency. [Interaktyvus] <https://www.emta.ee/en/private-client/foreigner-non-resident/tax-residency/determining-residency>
65. Viktor Trasberg (2012). Personal Income Tax in Estonia – Who's burden? [Interaktyvus] <https://ojs.utlib.ee/index.php/TPEP/article/view/425/418>
66. Republic of Estonia, Estonian Tax and Customs Board (2026). Income and social taxes. [Interaktyvus] <https://www.emta.ee/en/business-client/taxes-and-payment/income-and-social-taxes>
67. Republic of Estonia, Estonian Tax and Customs Board (2026). Calculation of basic exemption. [Interaktyvus] <https://www.emta.ee/en/private-client/taxes-and-payment/tax-incentives/calculation-basic-exemption#calculation>

68. Republic of Estonia, Estonian Tax and Customs Board (2026). Basic exemption from 1 January 2026. [Interaktyvus] <https://www.emta.ee/en/private-client/taxes-and-payment/tax-incentives/calculation-basic-exemption#calculation>
69. Republic of Estonia, Estonian Tax and Customs Board (2026). Calculation of basic exemption until the end of 2025. [Interaktyvus] <https://www.emta.ee/en/private-client/taxes-and-payment/tax-incentives/calculation-basic-exemption#calculation>
70. Republic of Estonia, Estonian Tax and Customs Board (2026). Tax incentives. Tax incentives from 2026. [Interaktyvus] <https://www.emta.ee/en/private-client/taxes-and-payment/tax-incentives#tax-incentives-2026>
71. Republic of Estonia, Estonian Tax and Customs Board (2026). Training expenses. [Interaktyvus] <https://www.emta.ee/en/private-client/taxes-and-payment/tax-incentives/training-expenses>
72. Republic of Estonia, Estonian Tax and Customs Board (2026). Sharing tax incentives. [Interaktyvus] <https://www.emta.ee/en/private-client/taxes-and-payment/tax-incentives/sharing-tax-incentives>
73. Republic of Estonia, Estonian Tax and Customs Board (2026). Tax incentives. Tax incentives from 2025. [Interaktyvus] <https://www.emta.ee/en/private-client/taxes-and-payment/tax-incentives#tax-incentives-2025>
74. Republic of Estonia, Estonian Tax and Customs Board (2026). Income from employment. [Interaktyvus] <https://www.emta.ee/en/private-client/taxes-and-payment/taxable-income/income-employment>
75. Digquan Miao, Håkan Selin, Martin Söderström IFAU (2022). Earnings responses to even higher taxes. [Interaktyvus] <https://www.ifau.se/globalassets/pdf/se/2022/wp-2022-12-earnings-responses-to-even-higher-taxes.pdf>
76. Christian Gianella, Thibault d'Hardemare, Ingalill d'Armaillé, Julien Grosjean, Frédéric Lemaître (2023). The Dual Income Tax System in Sweden. [Interaktyvus] <https://www.tresor.economie.gouv.fr/Articles/37ecbd8c-dcfc-4689-b063-663a3c19a90d/files/4eead8bf-2ae7-4343-a958-3a20e5c1d0e4>
77. Riksdagen.se (1999). Inkomstskattelag. Income Tax Act. [Interaktyvus] https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/inkomstskattelag-19991229_sfs-1999-1229/#top
78. Anders Lidström (2020) Subnational Sweden, the national state and the EU. [Interaktyvus]

<https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/13597566.2018.1500907?needAccess=true>

79. Government Offices of Sweden (2025). Municipalities and regions. [Interaktyvus] <https://www.government.se/government-policy/municipalities-and-regions/>
80. Statistics Sweden (2026). The total municipal tax rate decreases in 2026. [Interaktyvus] <https://www.scb.se/en/finding-statistics/statistics-by-subject-area/public-finance/local-government-finance/local-taxes/pong/statistical-news/local-taxes-2026>
81. Statistics Sweden (2026). Local tax rates 2026, by municipality. [Interaktyvus] <https://www.scb.se/en/finding-statistics/statistics-by-subject-area/public-finance/local-government-finance/local-taxes/pong/tables-and-graphs/local-tax-rates-2026-by-municipality>
82. Skatteverket (2025). Teknisk beskrivning. [Interaktyvus] <https://www.skatteverket.se/download/18.1522bf3f19aea8075ba55c/1766385913260/teknisk-beskrivning-skv-433-2026-utgava-36.pdf>
83. Skatteverket (2026). SINK – special income tax for non-residents. [Interaktyvus] <https://www.skatteverket.se/servicelankar/otherlanguages/englishengelska/individualsandemployees/newinswedenandwillbeemployedhere/sinkspecialincometaxforforeignresidents.4.676f4884175c97df4193118.html>
84. Skatteverket (2026). Funeral fee. [Interaktyvus] [https://www.skatteverket.se/privat/skatter/arbeteochinkomst/askattsedelochskattabel/begravningsavgift.4.1ee2ea81054cf37b1c800030.html](https://www.skatteverket.se/privat/skatter/arbeteochinkomst/askattsedelochskatttabel/begravningsavgift.4.1ee2ea81054cf37b1c800030.html)
85. Skatteverket (2026). Basic tax-free allowance. [Interaktyvus] <https://www.skatteverket.se/servicelankar/otherlanguages/englishengelska/individualsandemployees/declaringtaxesforindividuals/basictaxfreeallowance.4.5c281c7015abecc2e2028678.html>
86. Skatteverket (2026). Common deductions in the tax return. [Interaktyvus] <https://www.skatteverket.se/servicelankar/otherlanguages/englishengelska/individualsandemployees/declaringtaxesforindividuals/commondeductionsinthetaxreturn.4.7be5268414bea064694c75e.html>
87. Skatteverket (2025). Employment tax deduction. [Interaktyvus] <https://www.skatteverket.se/privat/skatter/arbeteochinkomst/skattereduktioner/jobbskatteavdrag.4.6fdde64a12cc4eee2308000107.html>
88. Skatteverket (2025). Declaring taxes – for individuals. [Interaktyvus] <https://www.skatteverket.se/servicelankar/otherlanguages/englishengelska/individual>

[ualsandemployees/declaringtaxesforindividuals.4.7be5268414bea064694c5df.html](https://www.skatteverket.se/service/otherlanguages/englishengelska/individualsandemployees/declaringtaxesforindividuals/4.7be5268414bea064694c5df.html)
l

89. Skatteverket (2025). Making changes to your tax return, requesting a review, or making an appeal. [Interaktyvus]

<https://www.skatteverket.se/service/otherlanguages/englishengelska/individualsandemployees/declaringtaxesforindividuals/howtofileyourtaxreturn/makingchanges toyourtaxreturnrequestingareviewormakinganappeal.4.40cab8f8197edf03e64cd8.html>

90. Skatteverket (2026). If you are unable to file your tax return on time. [Interaktyvus]

<https://www.skatteverket.se/service/otherlanguages/englishengelska/individualsandemployees/declaringtaxesforindividuals/ifyouareunabletofileyourtaxreturnontime.4.2fb39afe18dabf1e4d24a8.html>

SANTRAUKA

Lietuvos gyventojų apmokestinimo GPM sistema ir jos palyginimas Europos Sąjungoje

Edgaras Sasnauskas

Šiame magistro darbe, remiantis Lietuvos Respublikos GPM įstatymu, kitais nacionaliniais teisės aktais, mokesčių administratoriaus pateikiamais išaiškinimais, nacionaline teismų praktika bei Europos Sąjungos teismų praktika, analizuojama Lietuvos GPM sistema ir atliekamas jos palyginimas su kitų Europos Sąjungos valstybių narių gyventojų pajamų apmokestinimo modeliais. Darbe nagrinėjami pagrindiniai Lietuvos GPM sistemos elementai – mokesčio mokėtojai, mokesčio objektas ir bazė, tarifai, lengvatos, investicinės sąskaitos teisinis reglamentavimas bei mokesčio apskaičiavimo, deklaravimo ir sumokėjimo tvarka. Atskiras dėmesys skiriamas nuo 2026 m. įsigaliojusiems Lietuvos GPM sistemos pakeitimams ir jų reikšmei visos sistemos nuoseklumui bei praktiniam taikymui.

Tyrimo metu nustatyta, kad Lietuvos GPM sistema yra svarbi ne tik kaip valstybės biudžeto pajamų surinkimo priemonė, bet ir kaip socialinio teisingumo bei mokesstinės naštos paskirstymo instrumentas. Išnagrinėjus nuo 2026 m. įsigaliojusus pakeitimus padaryta išvada, kad Lietuvos GPM sistema tapo labiau orientuota į progresinį apmokestinimą, išplėstas pajamų sumavimo principo taikymas, o kai kurių pajamų rūšių apmokestinimas buvo suvienodintas. Atlikta lyginamoji analizė parodė, kad Lietuvos GPM sistema turi panašumų su Latvijos ir Estijos modeliais, tačiau reikšmingiau skiriasi nuo Švedijos sistemos, ypač pagal apmokestinimo metodus, tarifų struktūrą ir lengvatų taikymą. Tyrimo rezultatai leidžia teigti, kad Lietuvos GPM sistema yra nuosekliai vystoma, tačiau siekiant didesnio aiškumo ir efektyvumo, Lietuvos GPM sistemos teisinis reguliavimas galėtų būti toliau tobulinamas.

SUMMARY

The Lithuanian Personal Income Tax System and its Comparison in the European Union

Edgaras Sasnauskas

In this master's thesis, based on the Personal Income Tax Law of the Republic of Lithuania, other national legislation, explanations provided by the tax administrator, national case law, and European Union case law, the Lithuanian personal income tax system is analyzed and compared with the personal income taxation models of other European Union member states. The thesis examines the key elements of the Lithuanian personal income tax system—taxpayers, the tax object and base, rates, exemptions, the legal regulation of investment accounts, and the procedures for calculating, declaring, and paying the tax. Special attention is given to the changes in the Lithuanian PIT system that took effect in 2026 and their significance for the consistency and practical application of the entire system.

The study found that the Lithuanian personal income tax system is important not only as a means of collecting revenue for the state budget but also as an instrument of social justice and the distribution of the tax burden. An analysis of the changes that took effect in 2026 led to the conclusion that the Lithuanian PIT system has become more oriented toward progressive taxation, the application of the income aggregation principle has been expanded, and the taxation of certain types of income has been standardized. A comparative analysis showed that the Lithuanian PIT system shares similarities with the Latvian and Estonian models but differs significantly from the Swedish system, particularly in terms of taxation methods, tax rate structure, and the application of tax reliefs. The results of the study suggest that the Lithuanian PIT system is being developed consistently; however, to achieve greater clarity and efficiency, the legal regulation of the Lithuanian PIT system could be further improved.